

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

H. J. Huitfeldt-Kaas.

Generallieutenant Henrik Jørgen Huitfeldt og
hans to Fruer : Prøve paa en Familiehistorie

Kjøbenhavn : Hoffensberg & Traps Etabl., 1885

42 s., 1 tav.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

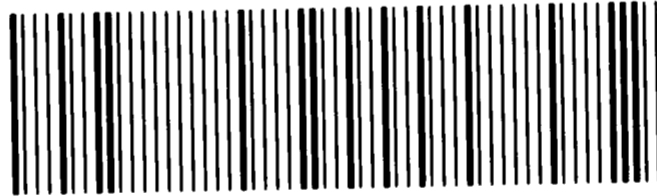
HUITFELDT-KAAS.

HENR. JØRG. HUITFELDT.

1885.

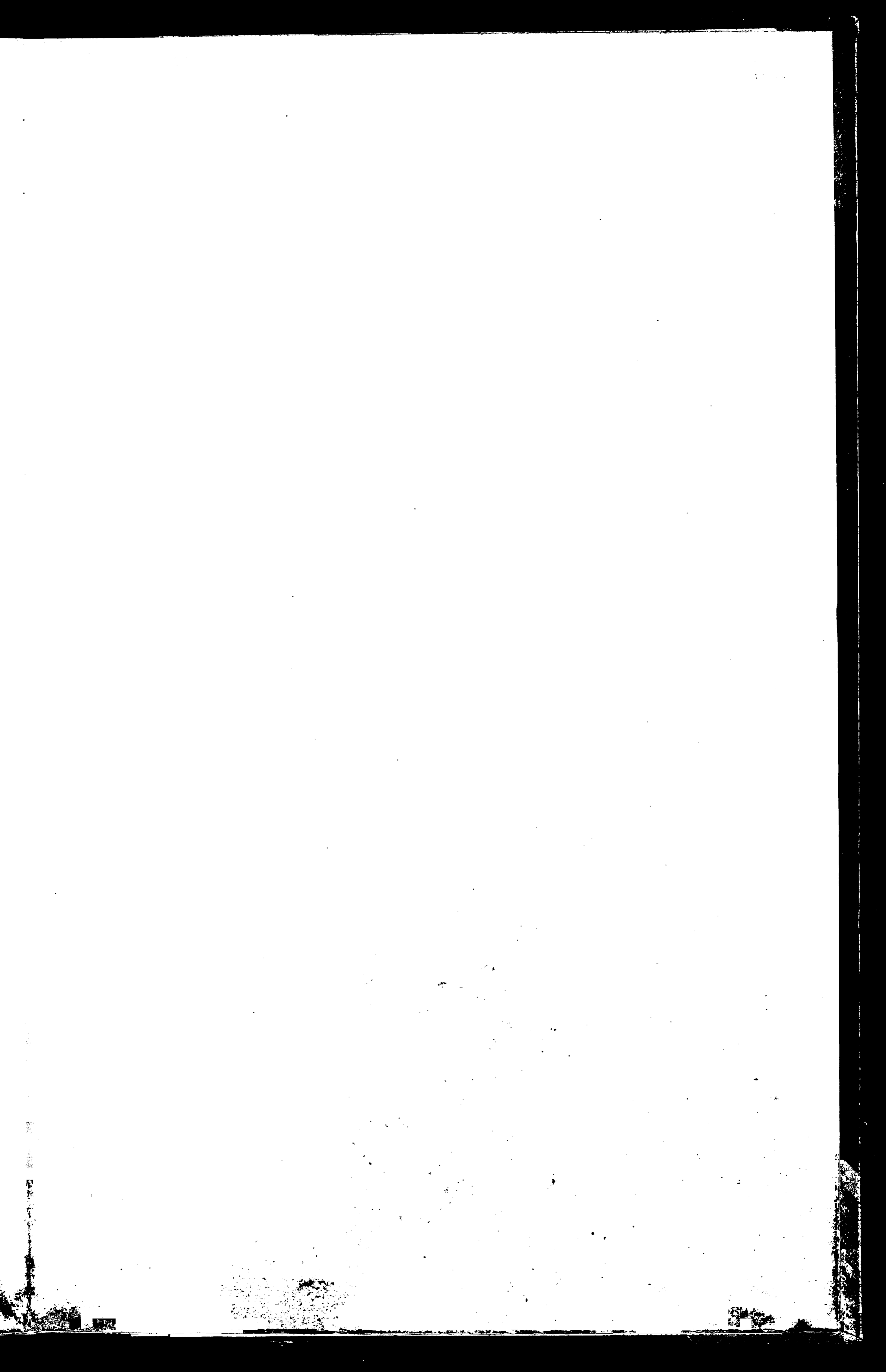
44.-99-.8°

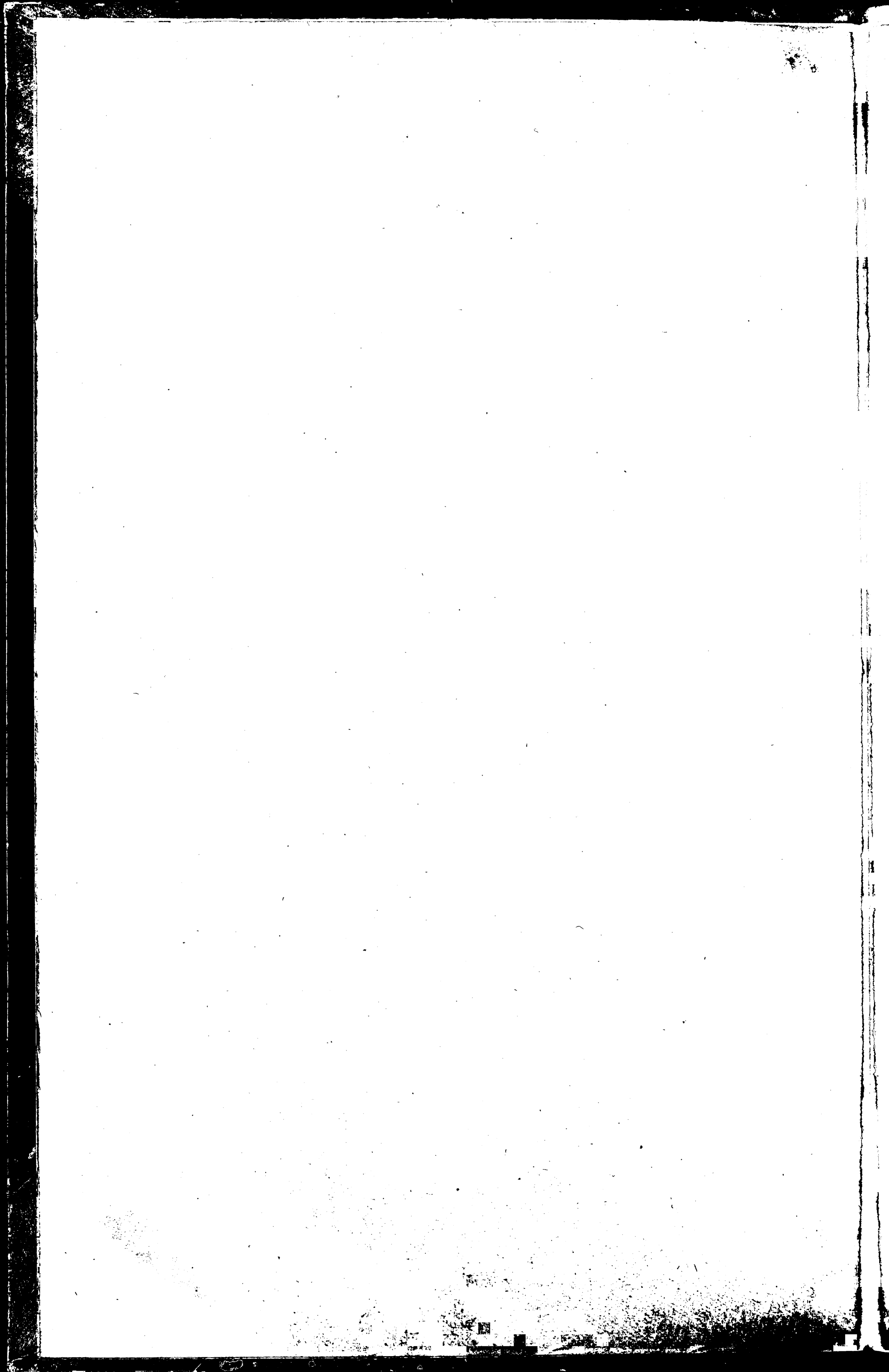
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130021924408

Generallieutenant

Henrik Jørgen Huitfeldt

og hans to Fruer.

Prøve paa en Familiehistorie

ved

H. J. Huitfeldt-Kaas.

Særtryk af Personallistorisk Tidsskrift VI.

Kjøbenhavn.

Hoffensberg & Traps Etabl. — Kjøbenhavn.

1885.

1800

1800

1800

H

Kjeller

1800

Henrik Jørgen Huitfeldt var en Søn af den fra Haldens kjække Forsvar i 1660 og Indfaldet i Sverige 1677 vel bekjendte Oberst Tønne Huitfeldt til Throndstad og Thom, Commandant paa Frederikssten og Lensherre (senere Amtmand) i Idde og Marker Lene (f. 1625, † 1677), i dennes andet Ægteskab med Kantsler Jens Bjelkes Datterdatter, Sophie Amalie Børgesdatter Rosenkrantz fra Ørup i Skaane. Af dette Ægteskab var han den ældste af tre Sønner og fødtes paa Fæstningen Frederikssten 9 Septbr. 1674; han blev opkaldt efter sin Moders to Morbrødre, Rigsadmiralen Henrik Bjelke til Ellinge og Generallieutenant Jørgen Bjelke til Hovindsholm. Tre Aar gammel mistede han sin Fader, og allerede henved 14 Aars Alderen indtraadte han i Militærtjenesten, formodentlig som Underofficier ved sin Svogers, Brigadier Hans Ernst v. Tritzschers, Smaalenske Inf. Reg., thi ved dette blev han i Aaret 1691 Fændrik. Kort efter maa han være reist til Frankrige, hvor han ansattes i Regimentet Royal Danois, der i alle Fald en Tidlang commanderedes af Grev Christian Gyldenløve, og ved hvilket saavel hans ældre Halvbroder Christian Charlot H. som hans yngre Helbroder Hartvig H. ogsaa tjente. Cancelliraad Carl Deichman ved at berette¹⁾, at den ældre Broder ikke sparede de to yngre men oftere satte dem paa haarde Prøver for at styrke deres Mod. I denne Tjeneste deltog de i mange Campagner og Feldtslag og roses for deres Tapperhed; om de to yngre Brødre, ligesom Halvbroderen, stod ved de Tropper, der gjorde Tjeneste i Irland, er ubekjendt, men Henrik Jørgen vides at have fulgt sit Regiment, hvorved han fungerede som Lieutenant, ind i Spanien, hvor han endog skal have opholdt sig i 4 Aar, og hvor han deltog i Erobringen af Barcelona, der imidlertid, som bekjendt, kort Tid efter ved Freden

¹⁾ Se Manuscript No. 125 fol. i det Deichmanske Bibl. i Chirtiania: »Om den Huitfeldtske Familie, især om Christopher Huitfeldt og fornemmelig om Canceler Arild Huitfeldt.«

til Ryswick (20 Septbr. 1697) igjen blev overgivet til Spanierne. Ved Stormen paa denne By blev han 4 August 1697 haardt saaret i det ene Laar af en Musquetkugle, der sad i Benet over 3 Aar, indtil den tilligemed nogle Bensplinter værkede ud af Saaret, som derpaa helbrededes¹⁾. Den fuldstændige Helbredelse indtraadte formentlig først efter hans Hjemkomst til Fødelandet, idet han antagelig var hjemkommen, da han 14 Januar (formentlig Skrivfeil i Calenderen for Februar) 1699 efter sin Broder Christian Charlot blev Lieutenant ved Smaalenske Regiment, hvor hans Fændriksplads synes at have staaet aaben under hans Fraværelse, saa at han har beholdt sin Gage som et Stipendium. Da der dengang kun fandtes et Smaalensk Regiment, havde dette Compagnier baade paa Øst- og Vestsiden af Christianiafjorden; det Compagni, ved hvilket H. stod, sees at have ligget i Vaale, Botne og Sande Sogne. 10 Novbr. 1703 avancerede han til Capitain og var allerede ansat ved Thronhjemske nat. Inf. Regiment, ved hvilket hans nævnte Broder Chr. Charlot allerede stod siden 1699, da han ti Dage senere (20 Novbr.) igjen forflyttedes til Smaalenske Regiment, inden der altsaa havde kunnet være Tale om Bortreise. Som Capitain havde han Laurvigske Comp., hvilket han ogsaa beholdt, efter at han 20 Februar 1711 var udnævnt til Major. 16 Septbr. 1713 fik han Oberstlieutenants Karakter og forflyttedes samtidig til Mossiske Compagni, saa at han altsaa nu kunde tage stadig Bolig paa en af sine Eiendomme i Smaalenene.

Under det Svenske Indfald i Norge om Vaaren og Sommeren 1716 deltog han med sit Regiment (under Oberst Arent Kragh) med Dygtighed og Held i Landets Forsvar mod Fienden, men naar det har heddet, at han anførte de fra Frederiksstad udsendte Norske Tropper, der overrumplede og fangede et større Svensk Troppecorps paa Moss 15 (26) Marts 1716²⁾, da maa dette formentlig bero

¹⁾ Kuglen, der var bleven fladtrykt mod Benet, samt Bensplinterne forvaredes i 1770-Arene af hans Søn Kammerherre V. W. H. Huitfeldt og fandtes endnu henimod 1820 tilligemed en haandskreven Beretning hos dennes Søn Major Arild C. Huitfeldt paa Eskevigen, men disse Reliquier bleve ved denne Tid forkomne af hans Børn. - En anden Dansk Fændrik (af Garden) Christian Suhm, der skal have været Capitain ved samme Regiment, faldt ved denne Leilighed, se O. H. Møller, Nachricht von dem Geschlecht von Zaum oder Suhm, p. 108. — I 1692 var et Næstsøskendebarn af Brødrene Huitfeldt, Johan Werner Akeleye, i en Alder af 18 Aar død i Fransk Tjeneste, hvor han stod som Volontair under »den unge Gyldenløve«.

²⁾ Se Samlinger t. det N. Folks Sprog og Hist. III. S. 182 f. og A. Faye,

paa en Misforstaaelse, idet Overcommandoen førtes af Capitain Hans Wilhelm v. Rømer af Smaalenske Inf. Reg. med Understøttelse af Lieut. Henrik Been af samme Regiment og Capitain Hans Otto Steen af Bergenhussiske Inf. Reg.¹⁾ Formodentlig maa H. J. Huitfeldt have udkastet Planen til Expeditionen, da Æren derfor virkelig i nogen Grad synes at være bleven ham tilskreven. Han fik imidlertid senere Anledning til personlig at deltage i et endnu vigtigere Foretagende omtrent paa samme Sted, idet Moss kort efter den foregaaende Træfning atter var bleven besat af Oberst Melker Falkenberg med en Bataillon af Vestmanlands Regimente, der af Kong Carl blev detacheret fra Christiania, hvor han dengang laa med den største Del af den Svenske Styrke. Efter at det nu i et Krigsraad paa Gjellebek i Lier, den Norske Armees Hovedkvarter, var bleven besluttet at angribe Falkenberg paa Moss, blev Ledelsen af Foretagendet overdraget Generalmajor Sponneck og Viceadmiral Gabel, hvilken sidste efter yderligere Aftale med Generalmajor F. C. Cicignon førte 500 Mand af Frederiksstads Garnison under Befaling af Oberstlieutenant H. J. Huitfeldt tilsøs til Kambo, $\frac{1}{2}$ Mil nordenfor Moss, og landsatte dem der tidlig om Morgenen 12 (23²⁾ April, hvorpaa han med Flaaden seilede til Moss og lagde sig ud for Byen. Samtidig var Oberst Vincents Budde med 1000 Mand marcheret fra Frederiksstad til Moss. Efter at Huitfeldt var kommen halvveis mellem Kambo og Moss, lod han gjøre en Forhugning og efterlod ved samme 125 Mand for at hindre Falkenberg fra at faa Undsætning nordenfra, en Foranstaltning, der ogsaa siden viste sig saare nyttig, og uden hvilken maaske det hele Foretagende vilde være mislykket. Med Resten af sine Folk drog Huitfeldt til Moss, som han indesluttede fra Nord, Budde fra Syd og Gabel fra Søsiden, hvorpaa Falkenberg ved en Trommeslager opfordredes til Overgivelse; da han imidlertid svarede, at han vilde slaaes til sidste Mand, begyndte Striden omtrent Kl. 6 om Mor-

---

Carl XII og hans Angreb paa Norge 1716 og 1718 i Dansk hist. Tidsskr. 3 R. VI B. S. 432. Det er imidlertid ikke let at begribe, hvorledes den paa førstnævnte Sted meddelte samtidige Relation om Træfningen og dens Detailler kan nævne Huitfeldt som Anføreren, naar han ikke engang skal have været tilstede. Den kunde maaske tænkes optegnet efter løse Rygter, førend den nærmere Sammenhæng endnu var fuldt bekjendt.

- ¹⁾ Se J. A. Lagermark, Karl XII's Krig i Norge 1716 S. 34—35, hvorefter Capitain Steen skal have anført Dragonerne, skjønt han var Infantericapitain.
²⁾ Forskjellen mellem Datoangivelserne beror paa Beregningen efter gammel eller ny Stil, om den end ikke altid er ganske nøiagtig.

genen. Budde, som ogsaa understøttedes af 100 Mand fra Flaaden, angreb nu Svenskerne, medens Gabel uophørlig beskød dem med 64 Kanoner. Svenskerne, som ikke havde tilstrækkelig Plads til at bevæge sig paa, forsvarede sig med overordentlig Tapperhed, dels i Husene og dels bag Palissader og Spanske Ryttere, men bukkede omsider under for Overmagten. 522 Mand maatte give sig til Fange, hvøriblandt vare Oberste Falkenberg, der døde af sine Saar den følgende Dag, Oberstlieutenant Erik Rydingsvård, 6 Capitainer og 2 Lieutenanter. De dødes Antal ansloges til 100 Mand. Desuden faldt 2 Faner, 2 Standarter og en Mængde Forraad i Nordmændenes Hænder. Seiren havde kostet disse 30 døde og 89 saarede. — Medens endnu Striden rasede paa Moss, kom Generalmajor Delvig, der allerede 10 April havde begivet sig paa Veien fra Christiania til Moss, med 500 Ryttere til den af Huitfeldt opkastede Forhugning mellem Kambo og Moss. Saasnart Fienden viste sig, blev Huitfeldt underrettet herom, hvorpaa han med 125 Mand ilede den ved Forhugningen efterladte Afdeling til Hjælp. Delvig, som kunde høre Kanonaden fra Moss, søgte at trænge igjennem for at komme Falkenberg til Undsætning; uden at dette lykkedes ham, skjønt han angreb to Gange. Han trak sig da tilbage over Glommen til Sverige med Halvdelen af sine Folk og sendte den anden Halvdel tilbage til Christiania til Kongen¹⁾. — Oberstlieutenant Huitfeldts Forhold ved denne Leilighed nød megen Anerkjendelse, og han blev ogsaa 23 Mai s. A. virkelig Oberstlieutenant ved Smaalenske Regiment (med Bibehold af sit forrige Compagnie) efter den nylig ved Døden afgangne Oberstlieutenant v. Genschaw (Gentzkow), uagtet Major J. C. Schilling ved samme Regiment ved en Memorial til Kongen søgte at blive ham foretrukken og tildels anbefaledes af Generallieutenant B. H. v. Lützow, der dog tillige gjorde opmærksom paa Huitfeldts Anciennetet som karakteriseret Oberstlieutenant²⁾, hvilken Titel Schilling nu erholdt. Huitfeldt modtog derhos af Kong Frederik IV en stor Guldmedaille af 44 Specieducaters Vægt til at bære paa Brystet i en blaa Taftes Sloife. Den viste paa den ene Side Kongens Brystbillede med Omskriften: Fridericus III. D. G. Rex. Dan. Nor. V. G. — P. Berg. F. Paa den anden Side saaes Athene, i venstre Haand et Spyd, hvortil Skjoldet med Medusahovedet støttede sig; i den ud-

¹⁾ J. A. Lagermark, Karl XII.s Krig i Norge 1716, S. 48 f.

²⁾ Norske Samlinger (in 8vo) I S. 412.

strakte høire Haand en Laurbærkrands, det hele med Overskriften: *Virtuti Et Fidei*¹⁾. I Kanten stod Aarstallet 1716. — 26 Mai 1717 omtales Oberstlieutenant Huitfeldt som reist til Christiania; naar han kommer tilbage til sit Regiment, skal der paalægges ham paa Oberste Kraghs Vegne at istandbringe den nye Indretning af de Vestfjordske Compagnier. Fra 16 August til 1 Septbr. 1717 sad han i sin Egenskab af Oberstlieutn. i den i Frederiksstad afholdte General-Krigsret over Brigadier U. C. Kruse, Oberstlieutenant H. G. v. Brüggemann m. fl. i Anledning af Træfningen i Høland 9 Marts 1716. Krigsretten idømte begge de nævnte Officierer nogen Straf, der dog senere ved kgl. Resolution blev dem eftergivet²⁾. — 13 April 1718 ansøgte han fra Elingaard den commanderende General, Baron Erhard Wedel, om at to dygtige Karle maatte sættes istedenfor to af hans Bønder, der ved Vaadeild vare blevne ruinerede. Ved denne Tid var Huitfeldt beskjæftiget med at udføre den ham af Obersten paalagte Indretning af det østre Smaalenske Regiment, formentlig i Anledning af Regimentets Deling, samt med Tilendebringelsen af Skiftet efter Major C. F. v. Lowzow. Da Oberste Kragh allerede i April 1718 var saa svag, at hans Død snart maatte ventes, blev det Huitfeldt paalagt midlertidigt at overtage Frederiksstads Commandantskab, naar Oberstlieutenant Selmer rykkede ud, samt at indkalde andre Tropper til Forsvar mod muligt Angreb, og i en Skrivelse til General Wedel af 30 Mai s. A. lover han at gjøre sit Bedste, om det til Extremité kommer, og at lade udi Gjerningen se den redelige Intention og Nidkjærhed, han bærer for Kongens og Landets Tjeneste. Allerede i April havde han i Brev til General Wedel udtalt, at han i Tilfælde af Vacance haabede at erholde Regimentet, da han ved Obersterne J. F. Frølichs

1) Jfr. Andr. Bussæus, K. Friderich den Fierdes Dag-Register S. 371 f. samt Beskriv. ov. Danske Mynter og Medailler i den kgl. Saml., Beskr. No. 336. a og Tab XXVI No. 2; den angives der til 50 Ducaters Vegt. — Medaillen bevaredes først hos H. J. Huitfeldts ældste Søn, Generalmajor V. W. H. Huitfeldt, og gik fra denne over til hans ældste Søn, Major H. J. Huitfeldt, der imidlertid i 1820-Aarene (uden nogen Nødvendighed) solgte den til en Myntsamlers, Consul C. Hvidt i Sandefjord, efter hvis Død eller Fallit den atter blev solgt, uden at dens senere Skjebne har været at udfinde. En Tegning af den, tagen af Major G. C. Sibbern til Vernekloster i Aaret 1786, er fra Major A. C. Huitfeldts Enke paa Eskevigen kommen i nærværende Forfatters Eie.

2) Se B. Moe, Aktstykker til K. Frederik IV.s Krigshistorie S. 374 og 399; sammes Tidsskrift f. norsk Personalhist. 1 R. S. 196.

og Andr. Aug. Prætorius's Avancement (til 2. Smaalenske og 2. Agershusiske Regiment) var bleven tilsidesat, uden at han ved noget at reprochere sig; det skulde inderlig chagriner ham i disse Tider at maatte begjære Afsked, da hans eneste Lyst og Attraa er med Liv og Blod til sidste Moment at opofre sig for sin Konge og sit Fædreneland. 1 Juni beder han om Generalens Recommendation for sin Memorial til Kongen angaaende Regimentet, som han venter at erholde, naar det bliver vacant, fremfor nogen fremmed. 8 Juni takker han for Fremsendelsen af Memorialen til Kongen og indberetter om Afløsningen inden Frederiksstads Garnison, der endnu ikke er fuldt udført. 16 Juli 1718 døde Oberste Kragh, og 19 August anmoder Huitfeldt Generallieutenant B. H. v. Lützow om at forestille ham som Oberst ved Smaalenske Regiment, hvad han imidlertid ikke blev denne Gang, idet Oberst (fra 1715) Herman Nicolai Scharffenberg blev ham foretrukken (udnævnt 5 August 1718). — 22 Septbr. 1718 anmoder han Generallieutn. Lützow om 6 Trommer til de 3 nye Compagnier af Regimentet i Anledning af sammes Udrykning til Kongens Tjeneste. 29 Septbr. begjærer han fra Cantonerkvarteret paa Id, at den Rest af Regimentet, som ligger i Frederiksstad, maatte støde til ham, da Tjenesten for de Folk, han har, falder svær, tilligemed de 4 Underofficierer af Capitain Lunds Compagni, som tidligere vare commanderede did. (Oberste Scharffenbergs Kvarter var Hof paa Id). Da Oberste Balthasar Meitzner ved 1. Thronhjemske Inf. Reg. var afgaaet ved Døden 22 Novbr. 1718, indberettede Generallieut. Lützow 10 Decbr. s. A., at Oberstlieutenanterne Coucheron og Huitfeldt vare de ældste, der kunde foreslaaes i hans Sted, men den første ansaaes mindre skikket til at commandere et Regiment, og den anden ønskede ikke et, der var saa langt borte fra hans Gods¹⁾. Formodentlig som et Slags Erstatning for lidte Skuffelser fik Huitfeldt 8 Aug. 1719 Obersts Charakter og havde maaske allerede da Onsøske Compagni, hvilket han i alle Fald havde haft flere Aar, før han 17 Marts 1727 blev virkelig Oberst ved 1ste eller østre Smaalenske Inf. Regiment²⁾, og hvilket han derpaa beholdt som sit Livcompagni lige til sin Død. 30 August 1725 ansøgte han fra Christiania om Permission paa et Par Maaneders Tid og Reisepas for at reise til

¹⁾ Den sidste Notits hidrører fra Generall. Lützows Correspondance-Protocol, der i alle Fald i 1860-Aarene fandtes paa Thom; det øvrige fra Smaalenske Regiments Documenter i Rigsarchivet i Chra.

²⁾ Regimentet blev nemlig delt i Aaret 1718.

sit Gods i Halland, hvor han havde Forretninger, og da han behøver Capitain Peter de Seue af Regimentet med sig i samme Forretning, ansøgte han ogsaa om Permission for ham. — Da Oberst Scharffenberg i Begyndelsen af Aaret 1727 var afgaaet ved Døden, forestod han Forseglingen i dennes Dødsbo og giver 16 Febr. Indberetning fra Elingaard herom. Kort derpaa reiste han til Kjøbenhavn i Anledning af Regimentschefsposten, som han »efter alles Ønske og Formodende« nu antages at faa¹⁾. Dette skede da ogsaa, og fra Kjøbenhavn gjør han 22 Marts Forslag til Besættelsen af de ved hans Befordring ledigblivende Poster ved Regimentet. I August samme Aar var han bortreist til Baahus Len men er 27 s. M. igjen i Frederiksstad, hvor han efter Befaling skulde fungere som Interimscommandant (efter Generalmajor U. C. Kruse). 26 Novbr. s. A. melder han, at han igjen har afgivet Commandantskabet. I Slutningen af Januar 1728 var han i Christiania og skulde i Marts s. A. have været i Kjøbenhavn i den anordnede Commission over Afregningerne, men i hans Sted blev Capitain Peter de Seue constitueret at reise. I Begyndelsen af 1729 skulde han sidde i Krigsretten paa Godager i Stange over Capitain H. Lillenskiold i Anledning af dennes Drab paa Lieutenant Mohrsen; Retten blev imidlertid udsat og holdtes først 9 Mai s. A. paa Sten paa Ringsager. 28 Mai indberetter han dens Tilendebringelse. — I Juli 1732 optræder han som Lagværg for den nylig afdøde Oberst C. U. Hausmanns Enke, S. U. v. Reichow, paa Trosvig ved Frederiksstad. 30 April 1732 (o: 1733?) omtaler han til den commanderende General m. fl., at der til den paabudne Bataillonsforsamling ved Frederikshald vil manqvere Terrain til Excercitien og Revuen ved Deres Kgl. Majestæters høie Nærværelse, da Borgerskabet nu har indhegnet saa meget af Pladsen paa Busterød; han anmoder derfor om, at den igjen maa bevirkes udlagt til Brug ved denne Anledning. 20 Juni 1733 fik han Brigadiers Charakter, hvilket stod i Forbindelse med Kong Christian VI's og hans Dronnings Reise i Norge i dette Aar. Den derover holdte Journal beretter nemlig under Tirsdag 16 Juni, at ved Kl. 11 om Formiddagen blev der paa en Plads strax udenfor Moss, i hvis Nærhed de kongelige Skibe befandt sig, holdt Mønstring over Livesqvadronen af Oberste Paul Beenfeldts andet Søndenfjeldske Dragonregiment samt Liv-

¹⁾ Brev af 19 Febr. 1727 fra Major H. zur Helle bl. Regimentets Papirer i Norske Rigsarchiv.

bataillon en af Oberste H. J. Huitfeldts første Smaalenske Inf. Regiment, ved hvilken Leilighed begge Chefer bleve benaadede med Brigadiers Charakter. Da Kongen om Fredagen den 19 Juni kom til Frederikshald, hvor Second-Bataillonerne af Brigadier Huitfeldts Regiment stod under Gevær, »fandt H. M. allernaadigst Behag udi at tage samme først i Øiesiun«¹⁾. 24 Decbr. 1734 blev han udnævnt til Generalmajor af Infanteriet. — 11 Septbr. 1736 gjør han for den commanderende General Forslag til at træffe Dispositioner til et Opbud mod det i hans District udsprede Tyve- og Røver-complot, der har gjort det nødvendigt at bevogte Telthusene om Natten med en Underofficier og 4 Mand, medens Folk af Frygstadig maa vogte sine Huse og sit Gods. — Første Juledag 1736 forefaldt der nogle Uroligheder i Onsø Kirke, idet en Del Dragoner ved Opgangen til Ofringen søgte at trænge sig forbi Underofficierne af det Smaalenske Regiment. Sagen var saa meget mere graverende, som Generalmajor Huitfeldt selv var tilstede; Forhør blev optaget og Krigsret nedsat, der idømte Dragonerne Straf, men 27 Novbr. 1737 erklærede Huitfeldt sig villig til at lade Sagen falde og eftergive dem Straffen, naar alt ved Ofringen forblev som hidtil. — I Mai 1740 blev det ham paalagt i Generalmajor Frølichs Sted at indtræde som Skiftekommissair i Generalmajor Grev F. A. Wedels Dødsbo. — Om Sommeren s. A. var han paa Generalmønstring ved Stavanger og Inspection af de Christianssandske Befæstninger, hvorom han efter Hjemkomsten gav Indberetning, dat. Elingaard 20 Juli. Da kongeligt Fartøi ikke var at erholde, seilede han i sin egen Jagt fra Frederiksstad til Stavanger; for sig og Suite behøvede han tillands 14 Friskyldsheste og tilvands 14 Rorskarle samt en Baad med 4 Mand til Forbudet. — Om Sommeren fandt en større Udrykning af Regimentet Sted i Anledning af det Svenske Thronfølgevalg. 2 Novbr. 1746 blev han Generallieutenant af Inf., hvilket gav ham Prædicat af Excellence. Ved Kong Frederik V.s

¹⁾ Se Journal og Beskr. over H. Kgl. M. Kong Christian VI og Dronning Sophia Magdalena deres foretagende Reise til Kongeriget Norge Aar 1733 af Jonas Kjerulf. Kbhvn. 1745. Fol. S. 21—23. Hvis Journalens Mening er, at Regimentscheferne allerede samme Dag (16 Juni) bleve Brigadierer, maa dette referere sig til et af Kongen givet Løfte derom; deres Udnævnelse skede 20 Juni. Naar det sammesteds hedder, at en Esqvadron af forbemeldte Brigadier Huitfeldts Dragonregiment blev »gjennemseet« af Kongen den 17 Juni om Eftermiddagen underveis paa Touren til Frederiksstad ved Carlshus i Raale, da maa dette bero paa en Skriv- eller Trykfeil for Beenfeldt. — Jfr. ogsaa Dan. Saml. 2 R. II S. 339.

Salvingsfest 4 Septbr. 1747 blev han Ridder af Danebrog og valgte til sit Symbolum: »Min Lyst og Attraa er at tjene Gud og Kongen«. Uagtet sin høie Alder og nogen Svagelighed i de sidste Aar beholdt han sit Regiment til sin Død; den første Gang der tales om nogen alvorligere Sygdom er i 1746, da han 7 Juni blev syg paa Moss, saa at han ikke kunde møde til Generalmønstringen ved Frederikshald 11 Juni for General Arnold. Atter i 1748 var han upasselig, idet han fra Kjølberg 1 Februar beder Generalen om Undskyldning, fordi han ikke til 20 s. M. kan være i Christiania, da han ikke er restitueret efter sin sidste Sygdom, der saaledes har medtaget hans Kræfter, fornemmelig Knærene, at han har vanskeligt for at sætte sig og reise sig. Endnu 14 Mai var han ikke saa rask, at han kunde reise paa Sessionerne. Det følgende Aar var han imidlertid igjen restitueret, og ved Modtagelsen af Feltmarskalk Arnolds Brev 2 Juni 1749 om, at hans Regiment 18 s. M. skal samles og mønstre for Kong Frederik V ved Frederiksstad, lover han at foranstalte dette uden Forsømmelse. — Ved Elingaards Brand 30 Octbr. 1746 var Regimentsarchivet tiligemed Gaardens Inventarium opbrændt. I over 2^{1/2} Aar boede nu Familien paa Kjølberg og flyttede i Juni 1749 igjen ind paa Elingaard, hvor Datterens Bryllup med Fætteren Major H. de Tonsberg feiredes i Juli 1750, og hvor Generallieutenant Huitfeldt selv døde 16 Mai 1751 Kl. 6 om Morgenen; allerede 29 Mai tilskriver Feltmarskalk Arnold Oberstlieutenant Nægler, som midlertidig commanderede Regimentet, at han har beordret de 6 Capitainer, der behøves til Ligbegjængelsen, at indfinde sig fra Frederiksstads Garnison til bestemt Tid og Sted men paalægger derhos Oberstlieutenanten forud at udse de to ældste af samtlige Capitainer efter deres Anciennetet til Second-Marskalker, »paa det al unødvendig Disput og Confusion ved Ligprocessionen kan forekommes«. 9 Juni blev han med stor Høitidelighed bisat i Gravcapellet ved Onsø Kirke, hvilket var opført før Midten af det 17de Aarhundrede af hans og hans to Fruers fælles Oldefader, Cantsler Jens Bjelke, som Eier af de to i Sognet beliggende adelige Sædegaarde Elingaard og Kjølberg. Indskriften paa hans Kiste var forfattet af Henrik Christian Wemmeløw, der døde 1762 som residente Capellan til Frederiksstad, og som i sin Tid var anseet som en habil Poet; den er tidligere trykt¹⁾, men findes i en bedre Af-

¹⁾ I B. Moes Tidsskr. f. den norske Personalhistorie I R. S. 191—93.

skrift bevaret i Klokker J. B. Hass's »Ære- og Efterminde« etc. (Mscr. No 338 in fol. i Univ. Bibl. i Christiania ved Aar 1751), hvorefter den lyder saaledes:

Skue Læser her et dobbelt Speil baade paa | Døden og Dyden, | Thi viid: | At
under disse Fiæle | Hviler Legemet af Den | Hvis Siæl var Dydens Boelig, | Hvis
Liv var Dydens Mynster, | Hvis Død var Dydens Seyer. | Spørger Du |

Hvo Denne Dydige Dødelige har været | Da var det
Den i Livet Høj og Velbaarne nu hos Gud salige Herre

Herr Henrich Iørgen Huidtfeldt,

Herre til Ellinggaard, Kiølberg og Sande Gaarder,
Ridder, Deres Kongl: Majests til Dannemark og Norge
Høybestalter General Lieutnant af Infanteriet, og
Oberst over det første Smaalændske National
Regiment til Fods.

Hans Forældre vare Høyædle og Velbaarne Herr
Tønne Huidtfeldt. Commandant over Friederichshalds Fæstning i Norge, Lehns Herre og
Oberst over det Smaalændske Regimente, og
Høyædle og Velbaarne Frue, Fru Sophia Amalia

Rosenkrantz: Den Salige Herres Fødsels-
Dag, blev med Glæde celebreret paa Friderich-
steens Fæstning d: (9) Sept: 1674: Hans Døds Dag

blev med Sorrig beklaget paa Ellinggaard
d: 16 Maj 1751: og altsaa har den Salige Herre
fuldkommet et priseligt Levnets Løb i Verden
af 76: Aar 8 Maaneder og 7 Dage: Een

Velsignet Alder af Gud, en anseelig Alder
blandt Mennesker, men meest anseelig af den
Sande Dyd og Gudsfrygt, med hvilken

Hand fremdrog den baade for Gud og Mennesker:

Men som Hand sin Gud i hvis Tieniste Hand
i Daaben blev indskreven sin Christendoms Pligt
skyldig, saa var Hand og sin Konge og Fædre-
Land til hvis Tieniste Hand i sin Ungdom blev
opofret sin Manddoms-Pligt skyldig.

Begge Pligter opfyldte Hand dels som en
sand Christen, dels som en brav Soldat:
Hand har tient under Høylovlige Konger af
Dannemark saa længe som andre, dog kuns
faae plejer at leve. Vil Du vide Tiden, da
var det 63: Aar, af hvilke Hand employerte
6: i Fransk Tieniste staaende ved Regimentet
Royal Danois, udi all denne Tid har Hand
ved mange forefaldende Occasioner viist kien-
delige Prøver paa sin Tapperhed, jeg siger kien-
delige, ja meer end kiendelig, Da Slaget
med de Svendske stod paa Moss; men
synes dette for ringe, da følg Hans Mand-
doms Fodspor uden for Fædre-Landets

Grændser og Du skal finde dem endog ved
 Barcellona inden Spaniens Landemerker,
 hvor Hand og fik blodige Syne-mærker, dem
 Hand dog med Tiden forglemte, men Hans
 Guds frygt, Dyd og Tapperhed som Hand i
 alt sit Liv udviiste, skal hverken
 forglemmes med Tiden eller i Tiden,
 men ihukkommes til den sildigste | Efter Tid. See! saa taler Dyden | efter Døden,
 og gjør den Dødes | Navn udødelig blandt de Dødelige. | Gak Læser | bort og
 lær af dette Exempel | at leve saa at Dit Navn kand | blomstre i Ære paa Jorden |
 og Din Siæl frydes med | Salighed i Himmelen.

Men førend Du gaaer bort, læs dette Ære Minde!
 Som lar sig velfortjent paa Huitfeldts Kiste finde:
 Herunder hviler Den i Troe befundne Mand
 Mod Kongen og sin Gud og mod sit Fædreland.
 Hand dyrkede sin Gud, og elskede sin Næste,
 Derfor er Lodden Ham tilfalden paa det beste,
 Hands Dyd i Minde staar, Hans Logem hviler her,
 Hans Siæl tog Gud til sig i ævig Glæde der.

H. C. Wemmeløv.

Den samme Forfatter har ogsaa skrevet et Digt i Anledning
 af Generallieut. H.s Død, hvilket uden Tvivl er oplæst paa Elin-
 gaard ved hans Begravelse; det er bevaret af Hass l. c. og er saa-
 lydende:

De levendes Trøst af
 De Døendes Endeligt
 Betragted, i Anledning af
 Salig: herr Henrich Jørgen Huidtfeldts Død
 ved H: C: Wemmeløv;
 Resid: Cap: i Friederichstad.

Saa har Du Afskeed da o! brave Huitfeldt taget,
 Saa har Du os forlat Du Tapper Kongens Mand!
 Saa est Du fra dit Huusz og Dine alt hendraget
 Af Tidens Boelig og De Dødeliges Land:
 O ja! Vi savne Dig, Vi savne Dig med alle;
 Dog udaf Alle meest Dit Savn til Hierte gaar
 Din Hierte Ven, som Sig een Enke nu maa kalde,
 Og Dine hierte Børn, som om Din Kiste staar.
 Men maa tillades mig et Ord heri at mælde,
 Da er det vidst: Hans Savn kand vel til Hierte gaae,
 Dog er ej nogen Ting saa kier, at Tidens Ælde
 Jo gjør, at vi den dog omsider savne maa.
 Hvad Mennisket angaar: da er ham engang Dommen
 Afsagt med disse Ord: Til Jord Du blive skal;
 Saa intet Menniske i Verden ind er kommen,

Som jo er tegnet ind blandt Dødeliges Tall.
 Vor Død vort Kaldsbrev er, Guds Time, naar hand kalder,
 Guds Vogn og Sendebud, Guds Øxe ved vor Rod,
 Guds Villie og hans Raad, Guds *Functum* ved vor Alder;
 Forgiæves er det da at staae vor Død imod.
 Vel den dør lever saa, at hand, naar Døden banker,
 Med Aands Frimodighed og uforfærdet Sind,
 Med een afsundret Siæl fra alle Verdens Tanker
 J Troen lukke kand den Kiødets Morder ind.
 Det har vor Døde giort, saa har Vor *Hvidtfeldt* levet
 Ey Døden Ham, men Hand Selv Døden ventede,
 Saa det snart synes som Ham Døden havde skrevet
 Den Tiid og Time til, som hand Ham skulle see.
 Kort sagt: Hans Liv var ret een sammenlænket Kiæde,
 Af alle Dyder, som een *Christen* pryde kand:
 Derfor kand og Hans Død Hans Efterlatte glæde,
 Thi hand bar *Caracteer* af een Oprigtig Mand.
 Oprigtig var Hand mod sin Gud og mod sin Næste,
 Oprigtig var Hand og, og mod sin *Konge* Troe,
 Hand vilde Kongens Gavn, Hand vilde Rigets Beste,
 Hvad kand i Døden Selv end meere Dydigt boe?
 Men er da *Hvidtfeldts* Dyd vel bleven ubelønnet?
 Ney hisset er Den nu; men fordem var Den her
 Udaf *Monarcherne* i Naade høyt paaskiønnet,
 Hvorom blant andet den *Medaille* Vidne bær,
 Som *Kongen Friderich den 4de* Hannem skienkte
 Til Løn for *Troeskab* og een *Nidkier Tapperhed*,
 Da Hand i *Mosse-Slag* med fleere *Svensken* trængte,
 At *Sejeren* blev Vor, hvorom Eenhver nok veed.
 Hand *Ærens Ridder Baand* og Dydfortiente Smykke
 Paa Brysted værdig bar, ja paa det tappre Bryst,
 Som hand til Kongens Gavn og Landets Tarv og Lykke
 At ofre altid var bereed med største Lyst.
 Saa steeg Hand Trin fra Trin til Ære udj Tiden,
 Jndtil Hand næsten var paa Ærens høyste top;
 Men i Sin Død Hand er til større Ære siden
 Opsteaget, da hans Siæl til Himmelen steeg op:

* * *

Men Hun Bedrøvede Høy og Velbaarne *Frue!*
 Hvis Huusz *Beth-Eden* var *Beth Amoth* bleven er,
 Hun som maa nu Sin Mand og brave Herre skue
 J Døden blegnet hen, Ach! havde Hun Ham kier:
 Da glæde hun sig ved, at Hand saavel har levet,
 At Hand saa Salig og er vandret herfra hen,
 Thi hvad som Ham til Roes, til Trøst er hende skrevet
 Udaf min matte skiønndt velmeente ringe Pen.

Ogsaa Sognepresten til On sø, Provst Peder Debes, skrev et Digt til at indlevere paa Begravelsesdagen, »allerhelst ingen Tale over hoibemeldte sal. Herre er forlanget«, hvilket Digt han 28 Mai

indsendte til Christiania til Biskop N. Dorphs Censur i Henhold til Rescript af 3 Marts 1747, der forbyder at indlevere udi Samlinger enten til Bryllupper eller Ligs Begravelser nogen Slags skriftlig forfattet Vers, eller at antage noget til Trykken i Christianiæ Bogtrykkeri uden Biskoppens Paategning. Noget trykt Exemplar af hans eller Wemmeløws Digt kjendes ikke mere, men ogsaa Debes's findes afskrevet af Hass l. c. og er af følgende Indhold:

Høystfortient Ære Minde

Hvad seer jeg Ellinggaard i Sort og Sørge Klæder?
 Hvi vrimler det saa fuldt med Folk, som gaar og græder,
 Jeg seer een Skare af et Sørge Følge gaar
 Med siide Kapper, Floer, hvori mon det bestaar?
 Jeg saae forleden Aar vor Ellinggaard i Glæde,
 Jeg saae et Brude Par for Brude-Skamlen træde,
 Hvis Glandtz bestraaeledede den heele, heele gaard,
 J hver een Krog og Kandt; hvor er det fat i Aar?
 Har da den Gode Gud den Glæde saa omskifted,
 Bedrøvet Ellinggaard! Din *Herre* du har misted,
 Ja, Ja, du Aarsag har at sørge nu især
 Vor gamle *General* mand ud paa Dørren (o: Baaren?) bær.
 Vor *Gamle General* den Brave Salig *Herre*,
 Hvis lige Verden har omstunder nu disværre
 Kun faae i Guds frygt og uskrymmed Nidkierhed,
 For alt det Gud har kiert og Kongen æres ved.
 Gialdt det om Roes af Byrd den Herre kunde bramme
 Af den ældgamle Slægt *Huidtfeldters* ædle Stamme;
 Men denne var hans Roes at være føed af Gud,
 Dernest til Landets tarv opoffret Kongens Bud.
 Saasnart hans levetid til store Ting var moeden,
 Den Saft sig yttrede som laae fordekt i Roeden,
 Kun *Troeskab*, *Tapperhed* var ald hans Giernings drift,
 Udj hans Billede een *Heldtes* Overskrift:
 Lad *Frankrig* give os Hands *Heldte* Moed beskreven,
 Hvor hand sin Ungdoms tid af Strid i Strid har dreven,
 Om Hand ej Trøye holdt Jldsprudende *Vulcan*?
 Da *Barcelona* blev *Frantzosen* underdan:
 Blandt andre *Heldte Tegn* Hand fik i sine Lemmer,
 Som *Martis* ægte Søn, at nævne jeg ej glemmer
 Den Kugle i hans Laar der Selv er qvæst og krum
 Af *Torden*, hvormed den mod denne Herre kom.
 Og mon det var kun der, blant Fremmede Hand priiste
 Sin Fædre-Slægts *Bravour*? Ney! hiemme hand og viiste
 Behiorted Mandighed i hvert et Trin og Tog,
 Til Prøve, at hand ej et Knep i Lommen slog.
 Des Aarsag fandt hand og for *Fiire Konger Naade*,
 Hvis Øyne ventes paa hans ærlig Omgangs Maade,
 Blandt Folkets Førster blev hand sat til *Ziir* og *Prael*,

Saa kier for *Kongen* var vor *Gamle General*.
 Ja kier for hver Mand i det heele *Regimente*,
 Hand fiir og tive Aar som elsked *Cheff* betiente,
 Jeg troer hver *Officier* Ham Tak bær i hans Grav
 J følge hans Forslag Ham *Charge* Kongen gav.
 Vel pleyer Folk iblandt ved Verdslig Ærevælde;
 At vige lit fra Gud og deres Guds frygt helde;
 Men aldrig sligt mand hos den Salig Herre fandt,
 Ey Verden roese skal Hans Hierte hun sig vandt:
 Jo høyere *Gud* lod ham op til Ære træde,
 Jo dybere hand laae nedbøyet for Guds Sæde;
 Jo meere Glandtz der stod af hans bestierved Bryst,
 Jo nærmere hand holt Gud til sit hierte trøst (o: kryst?).
 J Sandhed tiende hand Guds Raad der ham ledsaged,
 J ald hans Vandringstid; Guds forsiun havde draged
 Ham, giennem Jid og Vand, og mangen farlighed
 J Ungdom, Alderdom, men derhos og til *Fred*.
 Til *Fred* i Husets Floer og Høye Velstands Glæde,
 J et *Triangul* et Tree dobbelt Herre-Sæde,
 Gud hav ham til Beviis, hand inted mangle lar
 Dem hannem elske og hans Frygt for Øyen har.
 Til *Freed* i Ægte Stand den af Gud hellig Orden,
 Høyst-Signed Ægte-Fæl og *Frue* der paa Jorden
 Var all hans Øyenlyst, hans hierte-trøst og fryd,
 Med ugemeen Forstand, og, uden lige j Dyd:
 Til *Freed* i Ægte Stands velsigned Frugt og Poeder
 Hvis Ære-trin til Brød og høye *Charger*, boder
 Dog lidt paa denne Sorg, heldst mand i Dennem seer
 Den Salig herres Navn og Eyefromhed leer:
 Saa høyt Velsignet gik til een Velsignet Alder
 J *Fred* og Velstand og alt hvad mand Lykke kalder
 Den *Purpur-Æret* og *Snee-Hvide* Hvidtfeldt frem
 Til Livets Aar blev endt med *Syvgang Ti og Fem*:
 Ach! endt! jeg sige skal, des sørger uden Ende
 Det Høye Huusz og Slægt og De hans Adfærd kiende,
 Det heele *Regiment*, hver *Officeer*, Gemeen,
 Hver Bonde paa hans Gods, hans tiener hver og een:
 Ja Præst og Kirke med, de sørger, de har misted,
 Den Soel, det Lysz, det Speyl for alle, der forlysted
 Saa hæderlig sin Siæl i herrens søde Ord
 Og i det *Manua*, som hand nød ved *Iesu* Bord.
 Den Kirke Stoel hvorpaa hand *Gud* sin Andagt yded,
 Der hiemme før var tændt og her med Graad udgydet,
 Skal vidne om, hvordan hand Gud i Øret laae
 Med Suk og Bøn paa Knæe, det Gud i Løndom saa:
 Men lønnet aabenbar, da Hand sin *Helgen* hented
 |: Der *Simeons Dimiss* i Naade troeligst ventet :|
 Ved een mildsalig Død og uanfægted Siæl
 O tænk! hvor lever dog vor *General* nu vel?
Høyædle! kiekke Siæl! Udvald Generalinde!

Hun give Sig tilfreds, thi Himlen skal forbinde
 Det Himlen saaret har, *Gud* tog kun det hand gav:
 Tilsidst en *Myrthe* Green jeg setter ved hans Grav.

Gravskrift:

- »Kand *Heldt* og *Helgen* vel staae parret hos hinanden
- »Da viid min *Læser!* at det Støv her er for Haanden
  - »Er Salig *Hvidtfeldts* Støv, som *Helt* i Marken var,
  - »Og dog et *Helgen* Navn med Skiel i Kirken bar:
- »Gak, stridbar *Martis* Søn! lær Sværdet saa at føre,
- »Din *Heldt* og *Helgen*-færd maa rygtes for Guds Øre,
- »Din Siæl i Døden vidst til Seyr i Himlen gaaer,
- »Hvor *Heldte* Laurbær Krantz og *Helgen* Palmer faaer:

Hans Fromhed og Gudfrygtighed omtales oftere; foruden i de ovenfor citerede Digte af de to Prester, der stode ham nærmest og kjendte ham bedst, gives det samme Vidnesbyrd ham ogsaa af hans egen Hustru i den Bibel¹⁾, som fandtes paa Ellingaard, og hvori hun har nedskrevet følgende:

Denne Bibel har ieg i dag foræret min hierte Søn Valentin Wilhelm Hartwig Huitfeld som har været hans gudfrygtige nu Sl. faders Bibel hand i Mange aar med lyst sig til stor trøst har læst udj og derfor schall du til amindelse efter ham vell Conservere den, Og har hand faaet den eftter hans Sl forældre, gud give dig sin aand og naade at du med saa stor andacht og til din oplysning og Siæls glæde maa læse der udj som din Sl. fader har gjort det ynsker af hierted din trofaste Moder

B. C. Kaas Sl. Huitfeldts

Ellingaard d: 16 May 1752 Som er idag et aar en Søndag Morgen Klochen 6 Ved En Sagd og Salig død vor herre her paa Ellingaard eftter hans jnderlig lengsel og suck lod hannem Med den gamle Simeon udj hans 77 aar fare til den ævige fred og Salighed, Som den Naadige Gud for Christi schyld vill give Mig med alle vore kiere(?) børn Saaledes Christelig at leve og Salig at døe at vi alle maatte Samles hosz Gud i den ævig glæde, og Sallighed og sige Herre her Ere vi og de børn som du haf(uer) givet osz, Amen herre Iesu sige self Ja og amen hertil for din hellig fødsel død og opstandelses schyl amen

Regimentets Aflevering til Eftermanden, Generalmajor Knud Gyldenstjerne Sehested til Those, foregik i Frederiksstad mellem 21 Septbr. og 2 Octbr. 1751. Enkens Lagværge var Generalmajor

¹⁾ Den var en Dansk Bibel af Udgaven fra 1589 (den saakaldte Frederik II.s Bibel), der havde tilhørt Oberst Tønne Huitfeldt (og muligens endog dennes Forældre og Bedsteforældre). Henrik Jørgen Huitfeldts Sønneatter medbragte den ved sit Giftermaal til Vernekloster, hvorfra den ved Laan kom til en Høker paa Moss, der formentlig i sin Tid havde tjent paa Klosteret. I Aaret 1818 afkjøbtes den ham af Ole Gundersen Skoug i Haabøl Sogn. Dennes Døtre (eller Sønneatter?) eiede den i 1854, da Forfatteren heraf paa Skydsskiftet Skoug tog en Copi af de forskjellige Indskrifter i samme. Eierinderne vare ikke at formaa til at sælge den. Tidligere havde Amtmand C. Sibbern og senere har Godseier Carsten Sibbern forgjæves gjort Bud paa den.

Storm; ligeledes mødte paa hendes Vegne efter Begjæring Oberstlieutenant Carsten Sibbern til Vernekloster. Boet havde til Regimentskassen at udbetale henved 600 Rdlr. — Som Regimentschet havde han været meget afholdt af sine Officierer, hvem han bestandig tog sig faderlig af, og hvis Forhold og Omstændigheder han nøie kjendte, hvad der noksom fremgaar af hans Indstillinger til de vacante Poster ved Regimentet. For sine Sønners Avancement var han selvfølgelig omhyggelig og anvendte efter Tidens Skik ikke lidet paa at købe dem Pladse i deres Regimenter lige fra Fændrik- til Capitains-Graderne, idet ældre Officierer mod en større Sum og med kgl. Tilladelse veg sin Plads og saaledes forarsagede Oprykning¹).

H. J. Huitfeldt var 2 Gange gift; begge hans Hustruer vare hans Næstsøskendebørn, ligesom de ogsaa indbyrdes stode i samme Slægtskabsforhold, idet de samtlige nedstammede fra Kantsler Jens Bjelke til Elingaard, Kjølberg, Sande, Østeraat etc., saaledes som nedenstaaende Stamtavle viser. Første Gang blev han gift i Langaa Sogn i Fyn 1 Juni 1707 med *Sophie v. Pultz*, en Datter af Oberst Henrich Christopher v. Pultz til Kjølberg og Jens Bjelkes Datterdatter Mette Sophie Schade; den kongelige Tilladelse til Ægteskabet, uanseet deres Slægtskab, er dateret Kjøbenhavn 7 Mai s. A. Brylluppet har vistnok staaet paa Herregaarden Rygaard, som ligger i det nævnte Sogn og dengang tilhørte Oberst Hans Frederik v. Pultz († 1714), der vistnok var hendes Farbroder og derhos var gift med hendes Stifmoders Søster, Marie v. Hovenbech. Det følgende Aar (1708) blev hendes nævnte Stifmoder, Bolette v. Hovenbech, gift med hendes Mands Halvbroder, daværende Capitain Christian Charlot Amalia Huitfeldt, som altsaa paa en Maade blev hendes Stiffader. Sophie v. Pultz bragte sin Mand en Del Formue, nemlig omtrent 14 à 15000 Rdlr. i Jordegods²), bestaaende af Kjølberg og $\frac{2}{3}$ af Elingaard, hvilke Gaarde hendes Fader havde eiet. Hun var født paa Kjølberg 29 Januar 1691 og døde paa Elingaard allerede 19 Januar 1711; hun blev bisat i det omtalte Gravkapel ved On sø Kirke, hvor Indskriften paa hendes Ligkiste blev afskrevet af Lieutenant N. Werenskiold, da samt-

¹) Alle ovenstaaende Oplysninger om de rent militaire Forhold hidrøre fra Smaalenske Regiments Breve i Norske Rigsarchiv.

²) Opgave af Broderen Hartvig Huitfeldt fra Kjøbenhavn, Januar 1714 (N. Indlæg i Rigsarch. 2 Marts 1714).

lige derværende Kister i 1820-Aarene blev nedgravede paa Kirkegaarden. Den indeholdt følgende:

Paa Haabet om Opstandelsen og det evige Liv hviler her den høiædle og velbaarne Frue, nu hos Gud salig Frue *Sophia Pultz*, som var fød paa Kjølberg Gaard den 29 Januari 1691. Hendes Fader var velbaarne Hr. Oberste Hendrik Christopher Pultz, hendes Moder var velbaarne Frue Mette Sophia Schade; kom i Egteskab med velbaarne Hr. Major *Hendrik Jørgen Huitfeldt* 1707 og døde paa Ellinggaard den 19 Januar 1711; Hun førte et meget christeligt Levnet og fik en meget salig Død, og var yndet af Gud og elsket af de Retsindige paa Jorden og er nu i Glæde hos Gud og de Udvalgte i Himmelen.

Sin Herkomst havde hun af adelige Stamme
 Hvoraf man hende dog ei hørte meget bramme
 Thi Verdens Væsen og forføngelige Pragt
 Som Skarn og intet var hos hende udi Agt.
 Hun stræbte efter at hun kunde velbehage
 Sin Gud ret inderlig at tjene alle Dage.
 Den ædle Gudsfrygt var det bedste Smykke som
 Hun vilde bære for sin himmelske Brudgom.
 Fra Verden som slig Skat ei værdig var at have
 Gud hende til sig tog saa dyrebar en Gave
 Han hented' hjem sin Brud fra denne Grædedal
 Og førte hende ind i Himlens Glædesahl.¹⁾

I sit kortvarige Ægteskab blev hun Moder til en Søn og en Datter, af hvilke den sidste døde spæd før Moderen. — Medens Baron W. F. Wedel-Jarlsberg var Eier af Elingaard, fandtes ved Gravning i Haven en Sølvgaffel med Familierne Huitfeldts og Pultz's Vaabener; et større Antal har formodentlig været forfærdiget til Brylluppet 1707, men kun denne ene, der maaske er bortkommen ved Elingaards Brand 1746, er nu bevaret og blev c. 1860 foræret Forfatteren heraf af Baron Wedels Enke, Anna D., fød Elieson.

H. J. Huitfeldts anden Frue var *Birgitte Christine Kaas*, som han ægtede under et Ophold i Danmark i Aaret 1713, efter at han nylig forud var bleven Oberstlieutenant. 17 Octbr. dette Aar fik han Bevilling til at skifte ved Samfrænder med sin eneste Søn af første Ægteskab, og samme Dag erholdt han Tilladelse til Ægteskab, uanseet Slægtskabet med sin tilkommende Hustru. Brylluppet stod paa Wedelsborg i Fyn 3 Novbr. 1713, muligvis samtidigt med, at Brudens Broder, daværende Major Henrik Bjelke Kaas, blev gift med Anna Wind v. der Kuhla, der var Enke efter Capitain Erik Banner, som faldt 1710 ved Helsingborg, og hvis

¹⁾ Før trykt i B. Moes Tidsskr. f. d. norske Personalhist. 1 R. S. 193 f.

Søster Anne Cathrine Banner dengang, som Enke efter Grev Hannibal Wedel til Wedelsborg, boede paa dette Sted, hvilket vel altsaa maa være Grunden til, baade at Brylluppet holdtes der, og at de nygifte endnu sees at have opholdt sig der ved Juletider 1713 og i Slutningen af Marts 1714. Birgitte Christine Kaas var født 2 Octbr.¹⁾ 1682 paa Elingaard, som Faderen dengang beboede og, i alle Fald tildels, eiede som Arv fra sin Hustrues Slægt. B. C. Kaas's Forældre vare Hans Kaas til Hastrup i Jylland, der døde Aar 1700 som Stiftamtmand i Throndhjem, og Sophie Amalie (Henriksdatter) Bjelke († 1703). Efter Forældrenes Død skal hun nogen Tid have været hos Grevinde Charlotte Helene v. Schindel, Kong Frederik IV.s Elskerinde, formentlig altsaa i Aarene 1709—11, hvis der overhovedet er noget sandt i denne Beretning; til dette Tidspunkt er henlagt følgende Historie, som Cancelliraad C. Deichman har bevaret²⁾: Da Biskop Henrik Bornemann i Sjællands Stift var død 1710, veddede Jomfru B. C. Kaas med Professor Christen Worm om 1000 Rdlr., at denne skulde blive Bornemanns Efterfølger, og da det ogsaa indtraf, fik hun rigtig sine 1000 Rdlr. Hun besad, beretter Deichman, en naturlig Gave til Poesi. Hun var af et kløgtigt Hoved, munter og beleven; hendes fleste Compositioner bestod i artige Sangviser eller Arier og andre kløgtige Indfald. Da Markgrevinden Sophia Christiana af Brandenburg-Culmbach (Bayreuth) i Aaret 1733 var i Norge med sin Datter og Svigersøn, Kong Christian VI, gjorde hun Fru Huitfeldt den Compliment, det hun havde hørt, hun besad en stor Gave til Poesi,

¹⁾ Søsteren Lene Sophie Kaas, gift med Stiftamtmand Wilhelm de Tonsberg, angives i Gravskriften, der er forfattet af Birg. Christ. Kaas, at være født 2 Septbr. 1682, hvoraf man kunde formode, at de vare Tvillinger, men at Fødselsdagen for den ene var urigtigt angiven; ifølge Meddelelse af Cand. jur. E. A. Thomle var imidlertid Lene Sophie Kaas født i Aaret 1680.

²⁾ Dels p. 38 i Noterne til hans Exemplar af Worms Lexicon ov. lærde Mænd B. II og dels i nogle Optegnelser, trykte i Meddelelser fra det N. Rigsarchiv I S. 5. Historien kunde synes saa meget paalideligere, som Deichman sees at have faaet Efterretninger om Grevinde Schindel fra en Dame, der i 6 Aar havde været hos hende, nemlig Capitain H. A. Stockmans Enke M. S. F. Paslew (o: Passelik), skjøndt rigtignok først modtagne i Aaret 1747. Ikke desto mindre synes man her kun at have med et Vandresagn at gjøre, da netop det samme fortælles om Henning Stockfleth og Frøken Christiana, Hannibal Sehesteds Frue. (Se L. Daae, Norske Bygdesagn II S. 55). Sandsynligvis er Fortællingen endnu meget ældre. Flere Vandresagn, der ere henførte til B. C. Kaas, skulle nedenfor omtales.

som hun vilde ønske, hun vilde anvende til gudeligt Brug¹⁾. Dette var Anledningen til den af hende udgivne Samling: »Nogle | Aandelige | Psalmer, | Oversatte udaf det Tydske Sprog | paa Dansk | af den, | Som inderlig begiærer at | have udi sit Hierte | Bestandig Christi | Kierlighed. | Kiøbenhavn, | Trykt udi det Kongel. Waysenhusens Bogtryk-kerie, Aar 1734«. 78 S. 8. Bogen indeholder i det hele 28 Psalmer. Et stivtheftet Exemplar findes i det Deichmanske Bibliothek i Christiania og er paa forreste Perme forsynet med hendes egenhændigt skrevne Navn. Begyndelsesbogstaverne i de 3 Ord »Bestandig Christi Kierlighed« antyde hendes eget Navn, og med disse Ord endte hun almindeligvis sine Digte. Foruden de oversatte Psalmer er der kun lidet bevaret af hendes Forfatter-skab; det indskrænker sig til en original Psalme og et Par Smaavers, som hun har skrevet i et Par af sine Bøger²⁾, samt endelig Gravskriften over Søsteren Lene Sophie Kaas, Stiftamtmand Wilhelm de Tonsbergs Frue, (i P. N. Hesselbergs Efterretn. ang. Strømsøe Bye, S. 162), jfr. m. Gravskriften over Sønnen Major C. C. Huitfeldt (i B. Moes Tidsskr. f. n. Personalhist. 1 R. S. 195), der egentlig kun er et Stykke af den førstnævnte. Hun viser sig i alle disse Arbejder som en for sin Tid let og smagfuldt skrivende og rimende Forfatterinde, og det er derfor vistnok med fuld Ret, at endnu 7 af de af hende oversatte Psalmer findes i den af Provst M. Landstad udgivne Psalmebog, nemlig No 61 (S. 21—23 i »Aandelige Psalmer« med Udeladelse af første Vers), No 72 (ib. S. 37—39 med Udeladelse af 1, 3 og 5te Vers), No 73 (ib. S. 19—21 med Udelad. af 2, 3 og 8 Vers), No 525 (ib. S. 63—65 m. Udelad. af Vers 4 og 7), No 526 (ib. S. 41—44 med Udel. af 9. Vers og Sammentrækn. af 3. og 4. Vers til et), No 549 (ib. S. 56

¹⁾ Dette maa rimeligvis være passeret i Dagene mellem 17 og 23 Juni, medens Markgrevinden paa Grund af nogen Upasselighed opholdt sig paa Moss, i hvilken Tid Majestæterne reiste til Frederikshald og igjen tilbage til Moss (se Kjerulfs ovenfor citerede Journal over Reisen, S. 22 og 28).

²⁾ Den ovenfor omtalte Bibel paa Skoug i Haabøl, Birgitte Thotts Oversættelse af Seneca samt et Exemplar af »Dansk | Oversættelse | af | Fire og Tredive | Udvalde | Tydske Psalmer, | Med et lidet | Anhang | af | Fem Danske Psalmer, | S sammensatte | Og | I Pennen forfattede | af | F. R. | « (o: Frederik Rostgaard). I den sidstnævnte, der tilhørte Fru S. E. A. Gjertz, fød Sibbern, paa Moss men gik tabt ved den store Ildebrand sammesteds i April 1858, havde hun, foruden den af hende selv skrevne Psalme, indført i det mindste 9 af de oversatte, trykte Psalmer (Begyndelsen af Bladene manglede nemlig i 1854, da nærværende Forfatter tog en Afskrift deraf).

– 58 med Udeladelse af 3. og 4. Vers), samt No 613 (ib. S. 7–10 med Udelad. af Vers 4, 7, 8). Disse findes samtlige (med Undtagelse af No 73) ogsaa i de tidligere af Pontoppidan og Guldberg udgivne Psalmebøger. No 613 findes kun hos Pontoppidan. Som Prøve hidsættes den ovenfor omtalte af hende selv forfattede Psalme:

Denne Psalme haver ieg selv gjort paa en Ubekendt *Melodie* mensz til nødkand dog synges paa denne: *Jesu* dinne dybe Wunder

1. <i>Jesu</i> give at ieg Kunde dig Ret Elsche jnderlig ud af gansche hiertens Grunde frychte dyrche tiene dig lad din bittre død og smerte stetze mig for øyne staa danne selv min Siæl og hierte at ieg dig Ret Elsche maa	2. Schulde ieg min <i>Jesu</i> iche ofuer alting Elsche dig Som af <i>Sathans</i> macht og stricke Ved dit blød har frelset mig Ja min <i>Jesu</i> naar ieg tencker paa din store Kierlighed hiertelig ieg mig da Kræncker ofuer min Koldsindighed.

3. Milde *Jesu* min forbarmer
Send din aand i Siælen Ned
at hand hiertet saa op Varmer
at ieg af din Kierlighed
brende maa til Siste Stunde
sterk mig *Jesu* at ieg Kand
naar ieg schall i døden blunde
fafne dig min frelsermand
og beholde Bestandig Christj Kierlighed

I den ovenfor omtalte Bibel paa Skydsskiftet Skoug i Haabøl havde hun foran Titelbladet skrevet følgende:

Hendrick Jørgen Huitfeldt til Ellingaard Kiølberg og Sandegaard hører denne Bibel til, Gud lade ham til hans høye alter med Helsen og Glæde læseder udj, ded ynsker af hierted
B C Kaas

Ellingaard d: 3 November 1718 Som er den 5te aars dag voris Bryllop. stod i Fyn paa Wedelsborg.

Og bag i Bogen:

Ey Vellyst ey at være Rig, Ey Nogen Verdens Ære
begierer ieg, Gud Eene mig mit alting her schall være
at underviszes af guds ord er mig den største glæde
mit Haab til gud er Rigdom stor, hosz gud mit ære sæde.

Herre naar ieg ichon hafuer dig schiøtter ieg hverchen om. Himel eller
Jord

Hvad kand bekymre mig, Naar gud min tillid er
ieg staar u-Ryggelig, Gud Omsorg for mig bær
Birgitha Christina Kaas

Ellingaard d: 20 December Anno 1718.

heureux celui qui se Contenté
et mets en dieu son attente
en dieu mon esperance

F. C. Schönau har meddelt nogle Oplysninger om hende i sin »Samling af Danske Lærde Fruentimer, Som ved deres Lærdom, og Udgivne eller efterladte Skrifter have gjort deres Navne i den lærde Verden bekiendte, med adskillige mest Historiske Anmerkninger forøget, og udgivet« II B. Kbhvn. 1753. 8. S. 842—58. Efter at have meddelt Efterretninger om hendes og hendes Mands Slægt samt deres Børn, fortsætter han saaledes: »Hvad Frue Birgitte Kirstine Kaases øvrige Levnet og Studeringer angaaer, da vil jeg give mig den Ære, at meddele Læseren den Beretning, som hendes Naade beværdigede mig med i sin høy-respective Skrivelse fra Ellingaard ved Friderichsstad den 7de Januarii 1752. paa min underdanige Skrivelse til hendes Naade af 25de December 1751. i disse Ord«:

Monsieur! Formedelst de Omstændigheder som benævnes i Deres Skrivelse af 25 Passato December, vil jeg ikke undlade, at give dem dette til Efterretlighed: 1) Hvad angaaer mit Liv og Levnet, saasom Fødsel, Forældre og Giftemaal, da findes paa indlagde Papir den Forklaring, saavidt af denne opstigende Linie nu er i sikker Erindring. Jeg haver tilforn havt en fuldkommen Optegning paa mine salige Forfædre, som have været tilbage i nogle hundrede Aar, men ved ulykkelig Ildebrand, som for 5 Aar siden efter Guds Villie paakom min paaboende Gaard, blev den opbrendt, dog saa vidt mindes, har min Familie været af de ældgamle Familier og min salige Mand General-Lieutenant og Chef af et National-Regimente Henrich Jørgen Huitfeldt nedstammet fra den ældgamle Huitfeldske Familie. For det andet, hvad angaaer mine Studeringer, eller om jeg haver forfattet andre Bøger i Manuscript, end hvis dem er bekiendt, da har jeg allene ladet mig nøye med at betragte Guds Ord til min egen Nøtte og Glæde, og ellers forfattet en temmelig Deel Poëtiske Sager i adskillige Materier, som jeg havde samlet og conserveret for min egen Plaisir; indtil ovenmeldte ulykkelige Ildebrand paakom, da samme med mange skønne Bøger, jeg i mange Aar med Flid havde samlet, bleve ødelagte, som jeg med Emfindtlighed tidt haver savnet, øvrigt er jeg dennem betakkende for god felicitation til dette nye Aars Indtrædelse, og ønsker dem al den avantage igien, som selv desidereres og forbliver

Ellingaard
ved Friderichsstad
d. 7de Januar 1752.

Monsieur
Deres Tienstberedvillige
Birgitte Kirstine Kaas
Sl. Huitfeldts.

Schönau omtaler derpaa hendes ovennævnte udgivne Oversættelse af Tydske Psalmer og tilføier: »Disse Psalmers Oversættelse bevidner tilstrækkelig Frue Kaases ugemene og rare Styrke, hun besidder i den Danske Poesi, at jeg ikke skal tale om, med hvilken Held og Lykke Oversættelsen er allevegne troffet, i at udtrykke originalen, uden at have bundet sig for meget til Ordene, og dog ikke veeget fra Originalen, kort sagt en frie og utvungen

og tillige en skøn og rigtig Oversættelse, hvori en fulkommen Oversættelses Regler ere blevne iagttagne. Skade er det, at den prægtige og kostbare Samling af Frue Kaases andre Poetiske Sager ved saa ulykkelig en Tilfælde ere forkomne, da det ikke er at tvile paa, at de jo have ligeledes kunnet bære tilstrækkelig Vidne om hendes naturlige Genie, Dygtighed, Flid, Erfarenhed, Held og Lykke til Poesien. Som mig af en vis fornemme Herre er berettet, skal Frue Kaas være meget expedit i at giøre Danske Vers, som smage baade af Fynd og Geist. Jeg ønsker alene, at kunne være saa lykkelig at overkomme flere Poetiske Prøver enten fra Hendes Naade selv Høy- og Velbaarne Frue Kaas, eller fra andre Velyndere, til at blive indlemmede i mit belovede Supplemento til mine Danske lærde Damer, jeg vilde ansee det, som en ikke mindre Lykke end som Bevaagenhed imod mig, og med al optænkelig Taknemmelighed vilde offentlig for Publikum erkiende det.«

B. C. Kaas blev Moder til 9 Børn af hvilke 4 Døtre døde ganske smaa før 1733, da Onsø Kirkebog begynder; 4 Sønner og 1 Datter naade den voxne Alder og bleve gifte med Undtagelse af den ældste Søn, der døde i en yngre Alder. Selv døde hun som Enke paa sit Fødested Elingaard 14 August 1761 »Kl. 12 Slet efter en kort Sygdom, som dog var geleidet med en foregaaende og paa nogen Tid vedvarende Svaghed,« i sit 79de Aar og blev bisat i Onsø Gravcapel 29 August s. A.¹⁾ Hun havde nydt en Pension af 300 Rd. af Kvæsthuskassen, hvoraf hun havde underholdt sin Søsterdatter, Frøken Edel Catharina de Tonsberg, der ved hendes Død stod hjælpeløs, og understøttet sin afdøde Søns, Major C. C. Huitfeldts, Børn. Saavel Frøken Tonsberg som Majorinde E. C. Huitfeldt, f. Reichwein, ansøge derfor i Septbr. og Octbr. 1761 om at erholde en Del af Generalindens Pension²⁾. Hendes Gravskrift, der muligvis ligesom Mandens er forfattet af H. C. Wemmeløw, lød saaledes:

Et nedbrudt Guds Tempel er udi denne Kiste samlet og hvilelagt, det er det Dødelige af den udi Navn og Æreminde udødelige Generalinde høi og vel-

¹⁾ Ifølge Onsø Kirkebog, hvorimod et Brev af 19 August fra Svigerdatteren, Fru I. C. Huitfeldt, f. Reichwein, til General Grüner anmoder om, at de Officierer, der efter Militairreglementet skulle assistere ved LigproceSSIONEN, ville indfinde sig paa Elingaard 1 Septbr. Kl. 10 Formiddag. Denne først ansatte Dag er da formodentlig senere forandret til 29 August.

²⁾ N. Rigsarch., Militairarch., Particulair Breve 1761.

baarne Frue, Frue *Birgitte Christine Kaas*, hvis dyrebare Legems Tempel blev opreist ved en livsalig Fødsel paa Ellinggaard den 2 October 1682 af høiadelige Forældre, Faderen var den berømmelige Herre Hr. Hans Kaas, forhen Stiftamtmand over Bergenhuus (s: Thronhjems) Stift, og Moderen den udvalgte Frue Sophia Amalie Bjelke. Dette Tempel voxte saa til i høie og ugemene Sinds-gaver, at det glindsede i Alles Øine baade hjemme og paa udenlandske Steder med en indtagende og forundringsværdig Kraft, men i Særdeleshed blev deraf indtagen den høisalige Herre Hr. Generallieutenant *Hendrik Jørgen Huitfeldt*, der udvalgte sig hende til Brud, hvorefter deres af Herren stiftede Egteforening blev høitideligen fuldkommet paa Wedelsborg i Fyen den 3 November 1713. Vel blev dette Tempel ei allene prydet og herliggjort ved en saa from og gudfrygtig Herre, men og lyksaliggjort med 9 yndige Egteskabspandter, hvoraf ikkun 2 Sønner og 1 Datter efterlever og blomstrer i de høie Ærecharger, som saa gudfrygtige Forældre af Himmelen har tilbedet dem. Nu blev dette Tempels Herlighed ikke lidet formørket ved den salig Herres dødelige Afgang den 16 Mai 1751, men Herren oplyste ved sin Helligaands indvortes Lys, trøstede og glædede hendes himmelgivne og ædelmodige Sjæl, saa der var altid Lyst og Længsel i hendes Hjerte at samles til Lammets Lys i det evige Tempel. Omsider er da dette af Alder og Sygdøm brøstfældige Tempel sammesteds det blev opreist nemlig paa Ellinggaard nedbrudt ved en salig Død den 14 August 1761, efterat den dyrebare Sjæl havde tilbragt derudi 78 Aar 10 Maaneder og 14 Dage.

Saa ligger her nedbrudt et dyrebart Guds Tempel
 Som var sit ædle Kjøen et ugemeent Exempel
 I Guds frygt, Mund og Pen ja saadan høi Forstand
 Som synes voxen nok til end den bedste Mand
 Gud selv det Tempel skal af Støvet smukt oprette
 Og da en Himmelglands for Jesu Skyld paasætte
 Men Sjælen sluppen er blandt Dødens Brud til Gud
 En Piller i hans Huus som ikke meer gaaer ud.¹⁾

B. C. Kaas havde nydt en for sin Tids Damer sjelden omhyggelig Opdragelse; hun forstod og talte sandsynligvis Tydsk og Fransk og skrev sit Modersmaal ualmindelig let og correct, langt bedre f. Ex. end sin Mand og de fleste samtidige Officierer; ogsaa Haandskriften og Orthographien ere ret gode. Hun besad megen Sans for Læsning og havde, efter hvad hun selv beretter Schönau, en temmelig anseelig Bogsamling, der gik tabt ved Elingaards Brand. Foruden den ovennævnte Bibel og F. Rostgaards oversatte Psalmer, har Forfatteren heraf endnu seet et Exemplar af Folio-udgaven af Arild Huitfeldts Danmarks Riges Krønike, hvilket i sin Tid tilhørte Professor P. A. Munch, og hvori fandtes følgende Indskrifter:²⁾

¹⁾ Trykt i B. Moes Tidsskr. f. d. norske Personalhist. 1 R. S. 194 f. (efter Lieut. N. Werenskiolds Afskrift) samt i Personalhist. Tidsskr. V S. 299, men meddeles for Fuldstændigheds Skyld ogsaa her.

²⁾ Meddelte af Professor P. A. Munch c. 1862.

Denna Book föräres af os till Wälborne Hr. Öfwersten Hendrick Jöran. Hwittfelt till En ringa åminnelse som skiedde på Giedzholm d. 26. November Anno 1725.

Anthon Jean Morman

Maria Christina Cedercrantz

Denne Bog har min hierte aller kereste Mand Hendrik Jørgen Huitfeldt foræret mig d. 13 Januarij 1726 da han kom fra Halland.

Ellingaard

B. C. Kaas

Denne Bog har ieg foræret min hierte Søn Valantin Wilhelm Hartvig-Huitfeld

Ellingaard d. 30 April 1744.

B. C. Kaas.

I et Exemplar af Birgitte Thotts Oversættelse af Senecas. Skrifter, der fandtes paa Vernekloster og i Juli 1863 blev Forfatteren heraf foræret af Statsminister G. C. Sibbern, har hun skrevet følgende:

Wedelsbourg d: 23 Martij 1714

Dett haab som i mig bor, den glæde som ieg finder
gør sorgens-Byrde lett mit haab til gud sig binder
saa fast at jndet mig, fra hanem schille kand
ieg trøstes ved hans ord, ieg ledes ved hans hand
formørches Lychens soel, gud er mit Lyssz og glæde
omkastes velstands vogn, gud er mit trygge sæde
forfølger fienden mig, gud er min trygge borg
saa lever ieg i gud fornøyet i all Sorg

Kaas.

Hvad kand bekymre mig
naar gud min tillid er
ieg staar u-Ryggelig
gud omhu for mig bær

Hoff jmmer in gedult wer weisz wasz der gedencket
der alles wie er will, nach seinem willen lenchet

Will sig lychen iche føye
schall mig haabet dog fornøye¹⁾

Gott glück gedult und Zeit
mag muglich all un Mugligkeit

Glücklich ist der vergiest, wasz nicht zum ändren ist.
Lychsallig er den Mand, som glemer med forstand
hvad som ey ændres kand

Hvad er all herlighed, Een jdell Møye
som uden føye plager vor siell
hvad er det andet, en som beblandet
med sorg hvor af man gjør sig self til træl

¹⁾ Dette Vers findes to Gange opskrevet.

alt er forgiengelig, som bublen der
i Vind og Vær, forsynder og sees ey meer

Der for i hvor du er, som Verden plager
med uRo nager, qvæl dig ey meer
vær ichon sicher, gud dig beschicher
din deell i Verden, som dig gafnligt er
tench paa det ævige, hvor udj man
beschue kand, all werden som et soellegrand

Birgitha Christina Kaas

Ellinggaard d: 6 Ianuvarij 1717

Gud er mit haab og min tillid
og fast i mine tancher

J Medgang og i Modgangs tid
hvor jeg i Verden vancher.

Ved sin sociale Stilling, sin Begavelse og sin for Datidens Damer ualmindelige Belæsthed og Dannelse indtog B. C. Kaas ubestridt den første Plads inden en vid Kreds, der ogsaa, som det synes, villig erkjendte hendes Overlegenhed; men, som det i lignende Tilfælde næsten altid gaar, var der selvfølgelig ogsaa en Opposition tilstede fra deres Side, der maaske i nogen Grad følte sig trykkede ved hendes Optræden. Som det synes ganske kort efter hendes Død begyndte allerede Mythedannelsen, og en hel Del af de sædvanlige — tildels hinanden modsigende — Vandresagn blev snart fæstede til hendes Navn. En Del af disse skulle her meddeles, saaledes som de i indeværende Aarhundrede blev fortalte i Ellinggaards Omegn, navnlig paa de Smaalenske Herregaarde:

Hun var meget rask og dygtig, styrede baade Godset og Regimentet og blev derfor kaldet »General Birte«. I sit Hus var hun streng og myndig og havde i et Vindue en Sparebøsse hængende, hvori enhver, der slog noget itu i Huset, maatte nedlægge Bøder. Hendes Hovmod var saa stort, at hun troede, at Rang og Adel ogsaa vilde gjælde i det andet Liv, og at Standspersoner skiltes fra den gemene Hob. Gudstjenesten ved Onsø Kirke maatte ikke begynde nogen Søndag, før hun havde indfundet sig, og naar hun kom, gik Presten ud for at modtage hende og hjælpe hende af Vognen. Da Ellinggaard brændte, opholdt hun sig paa Kjølberg, og da Budskabet om Ulykken bragtes hende, erklærede hun ikke at ville sætte sin Fod paa Ellinggaards Grund, før Gaarden havde reist sig af sin Aske. Hun (Manden har ingen Plads i disse Sagn) forskrev derpaa en Bygmester fra Danmark, men da denne vilde fremstille sig for hende med Støvler og Sporer, ligesom han kom

fra Reisen, lod hun ham sige, at det var i Sko og Strømper, man pleiede at gjøre Damer sin Opvartning. Paa Elingaard havde det nemlig været Brug, at der ved Vindebroen over de Gaarden omgivende Grave stod en Skildvagt, der ikke indlod nogen, før han var anmeldt. Til daglig Brug pleiede hun dog hjemme i Huset at gaa tarveligt klædt med en sort Hue paa Hovedet. En fornem reisende, der engang traf hende paa Gaardspladsen, antog hende for et Tyende og bad hende skaffe ham en Karl til at passe hans Hest; hun opfyldte hans Forlangende, og da hun siden fremstillede sig i fuld Pynt for Gjæsten, gjenkjendte denne hende ikke og blev først af hende selv underrettet om hendes Identitet med den gamle Kone, han først havde truffet. Hun fortælles endog at have staaet i Pagt med den onde, som om Natten kjørte hendes Tømmer til Sagene ved Glommen. I Onsø Gravcapel stod hendes Kiste i Nærheden af Generalmajor Ulrik Christian Kruses. Hver Gang, naar Capellet blev aabnet for at rengjøres, fandtes hans Kaarde, der laa paa hans Kiste, flyttet hen paa hendes; den blev da atter henlagt paa sit Sted, men næste Gang Døren aabnedes, var den igjen henflyttet til »General Birtes« Ligkiste. Her laa den ogsaa, da Jomfru Alette Dorothea Fuglberg, som dengang var forlovet med Major, senere Oberst, N. Fr. R. Huitfeldt, i Selskab med denne samt Sogneprest O. R. A. Sandberg og flere besøgte Capellet; uden at nogen havde bemærket, at Kaarden var berørt af nogen af de besøgende, faldt den fra Fruens Kiste ned paa Jfr. Fuglberg. Presten forklarede hende da, at dette uden Tvivl var et Tegn paa Generalindens Mishag med Sønesønnens uadelige Brud. — Da hun engang opholdt sig i Brohuset ved Kjølberg Bro, hvor der var Gjæstgiveri, skrev hun med en Diamantring paa en Vinduesrude:

Enhver, som kjender mig og min Retsindighed,
Ved, at jeg er en Ven af sand Gudfrygtighed.

En ildesindet Læser skrev senere derunder:

Enhver, som kjender dig, retsindig' Birte Kaas,
Ved, at du er en Ven af Sladder og af Vaas.

Da Fru Birte næste Gang besøgte Brohuset og læste Tilføielsen, knækkede hun med egen Haand Ruden og betalte den; »det var en af de smaa grønne Ruder, som dengang kostede 4 Skilling«¹⁾.

¹⁾ Fortælling af Major Jens Werenskiold til Kjølberg (1854). Foruden denne er det vistnok kun et Par af de nærmest foregaaende Historier (fortalte af Krigsraadinde Siewers, f. Huitfeldt, og Oberstinde Huitfeldt, f. Fuglberg), der have noget som helst factisk Grundlag.

Kort efter at Birg. Chr. Kaas var bleven gift med H. J. Huitfeldt, ansøgte denne fra Wedelsborg 20 Decbr. 1713 Kongen om Confirmation paa et Testamente, hvis væsentligste Indhold var følgende: hvis hans Hustru skulde blive Enke, beholder hun til Brugde to Parter, han eier af Elingaard og Gods, med Mobilier, Løsøre, Kreature og Boskab, mod at hun holder Gaarden forsvarlig vedlige og intet Bøndergods lader forøde, sælge eller pantsætte. Hvis den ene Trediepart, som nu tilhører hans sal. Hustrues Søster, Mette Sophie Pultz, da er indløst, beholder hun den paa lige Conditioner som de to andre Dele; hvis ikke, udtages forlods af Boet det til Indløsningen nødvendige. Der skal holdes en rigtig Registrering over fast Gods og Inventarium, undtagen Juveler og Mobilier, som hans Kjæreste har indført i Boet, og hvorover Specification under begge Hænder skal forefindes. Sønnen af første Ægteskab, Tønne Huitfeldt, har efter sin Moder arvet den adelige Sædegaard Kjølberg med Besætning, men af denne skal Stifmoderen nyde alle Intrader, indtil han bliver 15 Aar gl., og derimod drage Omsorg for hans Ophold og Education. Med hvad nogen af Ægtefællerne maatte arve efter hans Død, forholdes efter Loven. Hvis hun indtræder i nyt Ægteskab, beholder hun kun sine indbragte Mobilier og Juveler, medens Godset forøvrigt tilfalder deres Børn (eller andre rette Arvinger). Hvis de ei faa Børn, eller Tønne H. dør i sine umyndige Aar før Faderen, beholder hun baade Elingaard og Kjølberg samt det hele Bo, saalænge hun er Enke. Da hun ingen rede Penge eller fast Gods har indbragt i Boet, skal intet deraf tilfalde hendes Arvinger men alt tilhøre hans Børn eller Arvinger. Medunderskriverne ere Etatsraad og Ordenssecretair Morten Conrad Ehrenschild til Enggaard og Georg Wilhelm v. Pogrell til Lammehave. Kongelig Confirmation paa dette Testamente meddeltes 2 Marts 1714 med Tilføielse, at Stifsønnens nærmeste Værge skal have Indseende med, at hans Gods ikke ruineres. — 28 Septbr. 1714 ansøge begge Ægtefæller fra Elingaard om Testamentets Tilbagekaldelse, da de nu have faaet en Søn af sit Ægteskab. Ansøgningen, der er skreven med B. C. Kaas's egen Haand, bevilgedes, og den foregaaende Confirmation casseredes 24 Octbr. 1714¹⁾. — 14 April 1726 oprettede H. J. Huitfeldt paa Elingaard et nyt Testamente, hvori han bestemte, at der skulde skiftes ved Samfrænder, som havde at taxere Jordegodset uden Auction, »paa det Godset

¹⁾ N. Indlæg i Rigsarch. 2 Marts 1714.

ei skulde distraheres, og Børnene ei skulle savne udi Fremtiden deres Forfædres Gods, som han med saa stor Vinskibelighed har søgt at sammenholde«. Enken beholder Elingaard med alt tilliggende Jordegods paa sin Hovedlod og nyder og bebor den, saalænge hun er Enke; gifter hun sig igjen, kunne Børnene tilforhandle sig Gaarden for den Sum, hvorfor den er hende udlagt paa Skiftet, tilligemed Erstatning for, hvad hun kan have forbedret den. Børnene forblive under hendes Værgemaal, saalænge hun forbliver Enke; gifter hun sig igjen, antage deres fødte Værger sig deres Midler. Hun beholder alt, hvis hun fra Danmark har bragt af Guld, Sølv, Juveler og smaa Galanterier til 2,500 Rdlr. Værdi, foruden endda en rød Damask-Seng med Klæder, Stole og Tilbehør. Onsø Kirke, som han har kjøbt for de Midler, hans Frue arvede efter sin Broder, Ritmester Hans Christopher Kaas¹⁾, med tilliggende Gods og Hørlighed tilfalder hende forlods. Til Vitterlighed underskrevet af Svogeren, Conferentsraad Wilhelm de Tonsberg til Ulveland, og Sognepresten i Onsø Hr. Anders Bing. Dette Testamente confirmeredes af Kongen 7 Februar 1727²⁾. — 18 Mai 1726 fik Oberst Huitfeldt og Frue Bevilling, at deres Døtre maa gaa i lige Arv med Sønnerne³⁾. — Efter sin Mands Død erklærede Generalinde Huitfeldt til Generalauditeur v. Schulenburg, at hun vel havde kgl. Bevilling til at sidde i uskiftet Bo, men at Forudsætningerne for Testamentet nu tildels vare bortfaldne, idet Børnene alle vare myndige, hvorfor hun agtede at skifte med dem ved Samfrænder.

Af Generallieutenant H. J. Huitfeldt og Birgitte Christine Kaas existerer der to Sæt Portraiter (Brystbilleder i Legemsstørrelse), der tydeligvis ere malede til samme Tid, uden Tvivl efter Elingaards Brand i 1746, da han er afmalet som Danebrogsridder. Det ene Par, der har fulgt den ældste Linie af Familien, eies nu af Forfatteren heraf; det andet Par, der har tilhørt den yngste Linie (paa Eskevigen), tilhører nu Consul Herman Huitfeldt i Throndhjem. En Copi af hans Portrait er af Familien skjænket til Samlingen af Portraiter af Norske Generaler i det militaire Samfund i Christiania. Oberstlieutn. H. J. R. Grüner i Frederiksstad eier derhos 2 af ham selv udførte Copier af Generallieutn. Huitfeldts og Frues Portraiter.

¹⁾ Se Personalhist. Tidsskr. IV. S. 201 f. og V. S. 236 og 300.

²⁾ N. Indlæg i Rigsarch. 7 Febr. 1727.

³⁾ Klevenfelds Saml. i Dan. Geheimearchiv (efter Cancelli-Registr.).

Hvis der har existeret tidligere malte Billeder af dem, ere disse vistnok brændte med Elingaard.

Med Hensyn til det Jordegods, som Generallieutn. H. J. Huitfeldt besad, synes Forholdet at have været følgende: Ved Skiftet efter Faderen har den ældste Søn af hans første Ægteskab Iver H. udløst sine Søsken af Throndstad; Enken Sophie Amalie Rosenkrantz har derimod formodentlig beholdt sit i Boet indbragte Jordegods, Sanderup (nu Sannarp) i Halland og Sande i Tune Sogn (eller en Del deraf). Allerede ved sit første Ægteskabs Indgaaelse 1707 skrives H. J. Huitfeldt til *Sande*, skjøndt Moderen var den egentlige Eier, men dengang have formodentlig andre Medeiere af Jens Bjelkes Descendenter været udløste. — Hele *Kjølberg* fik han med sin første Frue, ligesom han ogsaa af *Elingaard* med hende fik to Trediedele, medens han af den ene Trediedel har maattet udløse hendes Halvsøster Mette Sophie v. Pultz, gift med Generalmajor H. J. Brun, hvorfor han maaske aldrig helt ud har eiet de tre Herregaarde, hvortil han skrives; han omtales allerede 1709 som Eier af Elingaard og Kjølberg, medens de 1705 omtales som bortforpagtede og ikke beboede af Eierne (altsaa vistnok Oberst H. C. v. Pultz's Arvinger). Ved kgl. Resolution af 8 Aug. 1718 blev H. J. Huitfeldt forundt Skattefrihed paa sine Sædegaarde Elingaard og Kjølberg, skjønt han ikke beboede dem men Sande. Hid kan han dog først være flyttet efter sin første Frues Død, der indtraf paa Elingaard 1711, samme Aar som ogsaa hans Moder døde; denne synes imidlertid i sine senere Aar mest at have boet i Halland. Et stort Skaar led Familiens Formue ved Elingaards Brand 30 Octbr 1746, da ikke alene Gaarden men ogsaa omtrent alt Indbo brændte¹⁾. At ogsaa den store nye Bygnings Opførelse har

¹⁾ Den Bygning, som ved denne Leilighed brændte, var bygget af Kantsler Jens Bjelke, efter at den ældre Gaard fuldstændig var afbrændt 3 Juli 1645. I et herom 16 Januar 1655 efter Jens Bjelkes Foranstaltning optaget Thingsvidne forklares det, »at ingen Huse inden Volden, hverken af Gaarden i sig selv eller af Ladegaarden, som og var inden Volden bygt og opsat, blev igjen bestaaendes, ja end ikke i det ringeste Hus af noget Tømmer, hvoraf Husene var opbygt; saa og da iblandt andet opbrændte mange af Hans Velbyrdigheds magtanliggende Breve. Og i Særdeleshed nu her for Retten tilstod Lensmanden Jon Gustad og Michel Povelssøn samt Simon Rød, at de vare paa Elingaard den Tid, forbemeldte ulykkelige og skadelige Ildebrand fik Overhaand; da iblandt andet saa de øiensynlig saavel som adskillige andre godt Folk her i Lenet, at der afbrændte et Kammer, hvorudi var indsæt

kostet betydeligt er vist nok. Hvorvidt Familiens daglige Levemaade, som man har ment, har været kostbarere, end Formuen tillod, er vel ikke bevisligt, men herpaa kan det dog tyde, at Sønnerne som yngre Officierer hjemme paa Elingaard synes at have haft hver sin Tjener, ligesom det Navn, de to af dem som Kammerjunkere og Officierer i Livgarden i Kjøbenhavn gik under, nemlig »de Norske Prinser«, formodentlig henpeger paa nogen Flothed i deres Optræden. Da Skiftet efter Generallieut. Huitfeldt holdtes i 1751, var man i alle Fald først betænkt paa at sælge baade Kjøberg og Sande, men i Octbr. 1751 kom samtlige Arvinger overens om at overlade Kjøberg for en vis Sum til eneste Søn af Faderens første Ægteskab, Major Tønne Huitfeldt, hvis mødrene Slægt havde eiet Gaarden. Sande blev derimod ved Auction 19 Januar 1752 solgt til Lieutenant (senere Oberstlieutn.) Nils Werenskiold, for 12001 Rd. med Besætning og Inventarium (ansat til 550 Rd.) Han beholdt Gaarden til 1780, da han atter solgte den og købte Kjøberg, som imidlertid var gaaet ud af den Huitfeldtske Families Eie. — Sandes Jordegods udgjorde ved Salget: Hovedgaarden med underliggende Vodum, Thorp, Dalen, Kallerød og Ødegaardens Pladser, 2 Sauger med 2700 Bords Kvantum, 2 Kvernebrug ved Kallerød og Dalen, 20 Husmandspladse, 2 Tømmerlendser, hvilket i alt skyldte $23\frac{3}{4}$ Tønde Hartkorn, samt desuden 15 Lispund uden Bygsel i Houge, som brugtes under Hovedgaarden. Bondegodset var af hele Gaarde med Bygsel: Finstad af Skyld 12 B $\bar{w}$ Smør, Utne søndre $1\frac{1}{2}$ Sk $\bar{w}$ Korn, Utne nordre 1 Sk $\bar{w}$ $6\frac{1}{2}$ L $\bar{w}$ Korn — $3\frac{1}{2}$ L $\bar{w}$ Bondegods, Gretteland nordre 1 Sk $\bar{w}$ $7\frac{1}{2}$ L $\bar{w}$ Korn — $2\frac{1}{2}$ L $\bar{w}$ Bondegods, Gretteland søndre 1 Sk $\bar{w}$ $7\frac{1}{2}$ L $\bar{w}$ Korn, Nes med Ødegaarden $2\frac{1}{2}$ Sk $\bar{w}$, Ryen nedre $1\frac{1}{2}$ Sk $\bar{w}$, Ryen øvre do, Melby 2 Sk $\bar{w}$ Korn, Ringstad 2 Sk $\bar{w}$, Berger 4 Huder, Aagaard 3 Tønder Malt, Skouge nordre $4\frac{1}{2}$ B $\bar{w}$ Smør, Skouge søndre do,

---

nogle Tønder og Kister med magtanliggende Breve udi, som mig forbemeldte Michel Povelssøn i Synderlighed vel er bevidst og haver siden siunlig, en Del af samme Breve i Kister og Tønder blev opbrændt, thi Ilden kom næsten med det første (efter at Kjøkkenet og Fruerstuen vare afbrændte) løs udi den nye Sal og Brevekammer derunder, og jeg var med først at redde et andet Kammer, som noget Krudt laa udi, at det ikke skulde gjøre Folk eller Gaarden Skade, der jeg med andre, som var med at redde, Skipper Anders Krosnes af Frederiksstad og flere, at endda nogen af Gaardens Huse skulde blive beholden, som dog ikke skeede, som forberørt er. (Afskr. bl. Mosse, Onsø, Tune og Vembe Fogderi-Regnsk. for 1714 i Norske Rigsarchiv).

Agnolt 2 Huder 9 Skind; af halve Gaarde med Bygsel: Isebakke med en Kvern $4\frac{1}{2}$ B $\bar{x}$ Smør, lille Ringstad $1\frac{1}{2}$ Hud, Trollerød en Hud, Skibdal 2 B $\bar{x}$ Smør, Haregjeld 1 Hud, lille Gersrød $\frac{1}{2}$ Sk $\bar{x}$, Vestby 2 B $\bar{x}$ Smør, Isnes med Pladsen Valbrekke 15 L $\bar{x}$ Tunge — 3 Rd. aarlig, Gersrød store 1 Sk $\bar{x}$ Korn, Revne 4 Skind uden Bygsel. Besætningen var 9 Heste, 16 Fækkreature, 14 Stude, 17 Kvier, 12 Svin, 8 Gjæs, 12 Høns. Inventariet bestod væsentlig af Gaardsredskab, nogle Sengklæder og lidt Dækketøi samt Afgrøden.

Ved Kongeskjøde af 1 Juli 1727 fik Oberst H. J. Huitfeldt sig følgende Gods i On sø Sogn overdraget til Eiendom: 3 Skind uden Bygsel i Mossig for 18 Rd. Courant; 1 Sk $\bar{x}$ Tunge Blandingsmel 2 B $\bar{x}$ 6 B $\frac{1}{4}$ Smør med Bygsel i Eg for 210 Rd. Cour.; 2 B $\bar{x}$ Smør og 6 Skind med Bygsel i øvre Gaustad for 170 Rd. Cour.; 1 Hud med Bygsel i Saltnes mellem for 120 Rd. Cour.; 1 B $\bar{x}$ 12 B $\frac{1}{4}$ Smør uden Bygsel i østre Utne for 54 Rd. Cour.; 1 Hud uden Bygsel i vestre Utne for 52 Rd. Cour.; 5 L $\bar{x}$ Tunge Blandingsmel med Bygsel i Valle for 54 Rd. Cour.; 9 Skind med Bygsel i Havigen for 90 Rd. Cour.; 3 Skind med Bygsel i Lere for 30 Rd. Cour.¹⁾

I Forening med Broderen Hartvig Huitfeldt arvede Henrik Jørgen H. efter sin Moder, Sophie Amalie Rosenkrantz, Herregaarden Sanderup (nu Sannarp) i Halland, som hun sandsynligvis beboede i sine senere Leveaar. Efter hendes Død blev Gaarden ved Heredssynet 26 Octbr. 1711 erklæret »caduque« og tilkjendt den Svenske Krone, fordi hendes Sønner som Dansk-Norske Officierer under Krigen havde ført Vaaben mod Sverige. Efter Freden lykkedes det dog Brødrene at erholde Godset igjen, hvilket da beregnedes til 212 Tønder Hartkorn med 577 Dal. 24 Øre Sølvmynt i Jordebogsafgifter, hvorpaa de 20 Decbr. 1725 solgte det til Oberstlieutenant C. O. Lagerkrantz. Prisen var 12000 Rd Hamb. Courant foruden en Vennegave af 80 Dukater, en Slæde til Hartvig Huitfeldts Hustru og 2 indredne Haandheste til førstkommende Vaar²⁾. Det var i Anledning af dette Salg, at Oberstlieutn. H. J. Huitfeldt om Høsten 1725 reiste til Halland, hvorfra han vendte hjem i Begyndelsen af 1726 og medbragte da det ovenfor omtalte Exemplar af Arild Huitfeldts Krønike.

¹⁾ Skjødeprotocoller i N. Rigsarch., Litr. B. 1727—1759, p. 72—76, No. 9, fol. 325—47 og No. 10, p. 347—52.

²⁾ P. v. Møller, Halländska Herregårdar, Sannarp.

Ved Elingaards ovenomtalte Brand 1746 medgik ikke alene Gaardens Bygninger, men da Ilden udbrød om Natten og Beboerne endog tildels maatte redde sig halv paaklædte, gik det meste af Indboet, Regimentets Archiv, Generalindens smukke Bogsamling (paa nogle faa Bøger nær), samt hendes utrykte Forfatterskab ved samme Leilighed tabt. Familien flyttede nu til Kjølbjerg, hvor den opholdt sig, medens den nye Bygning opførtes, som det hedder, af en Dansk Bygmester, hvis det ovenomtalte Sagn kan tillægges noget Værd. Denne Bygning, der endnu staar, er et stort toetages Træhus med to Fløie og blev færdig om Vaaren 1749; et mindre Værelse i første Etage har endnu sine oprindelige Tapeter med Landskaber og Huse malede paa Lærredet med blaa og hvide Farver; over Døren staar med forgyldte Bogstaver C. H., hvilket neppe kan betyde andet end den ene Søns, Christian Christopher Huitfeldts Navn, idet han altsaa har udført dette Decorationsarbeide; naar det har været sagt, at Bogstaverne angive en Datters Navn, er dette allerede af den Grund umuligt, at kun en Datter (Sophie Beate H.) dengang levede. Ved St. Hansdags Tid 1749 flyttede Familien atter ind paa Elingaard, over hvis Hovedindgang mod Gaardspladsen følgende af Generalinden forfattede Vers var anbragt paa en Trætavle:

Tag, o Gud! i Varetægt
Elingaard og vores Slægt,
Og lad al Lyksalighed
Stedse følge dennem med!

Krigsassessor Hans Chrystie, der i nogle Aar i Slutningen af forrige Aarhundrede og indtil 1805 eiede Elingaard, og som altsaa ikke besad synderlig historisk Sands, lod Tavlen borttage, idet han raisonerede saaledes, at Ønsket ikke gjaldt hans Slægt¹⁾.

Som ovenfor nævnt, vare Ægtefællerne Eiere af Onsø Kirke. Den blev ved Kongeskjøde af 14 Juli 1723 tilskjødet Oberst Huitfeldt for 650 Kroner (eller 728 Rdlr. Courant), hvormed han paa Auktionen over Kirkerne var bleven høistbydende, og som han 27 Marts 1723 havde erlagt. Han erholder derfor Kirken med alt tiliggende Kirkegods, nemlig Berge 1^{1/2} Hud med Bygsel, Hauge 1 Hud, Strand Ødegaard 3 Skind, Valle 4 Skind, Morseng 3 Skind, Ormen

¹⁾ Fortalt af Major J. Werenskiold og Fru S. Siewers, født Huitfeldt.

1 Fjerdings Blandingsmel, Kraberud 3 Skind, tilligemed Tienden, Levekjør etc. efter Kirkestolens og Jordebogens Formelding. Jus vocandi forbeholdes Kongen, men Kjøberen nyder Kirkens Beholdning. Han har Ret til igjen at sælge Kirken og dens Gods, dog saa at Landskyld og al Rettighed følger Kirken som hidtil. Hvis Kirken ikke i Henhold til Forordn. af 2 April 1701 holdes i tilbørlig Stand, forbrydes den og dens Gods til Kongen. Dens mulige Gjæld til andre Kirker har Kjøberen ei at tilsvare, men kan heller ikke indkræve nogen Gjæld til sin Kirke fra andre Kirker. Kjøberen udreder alle Kirken nu paahvilende ordinaire aarlige Udgifter og Paalæg¹⁾. — Allerede i 1713 havde Herskabet paa Elingaard tænkt paa at erhverve Tienderne i On sø, hvilket sees af en Skrivelse fra Rentekammeret til Stiftsdirectionen i Christiania af 2 Decbr. 1713, hvori forespørges, hvad denne kan have at erindre ved en Ansøgning fra Oberstlieutn. Huitfeldts Frue om, at On sø Konge- og Kirketiende maatte tillægges den adelige Sædegaard Elingaard, der er hende testamenteret af hendes Kjæreste; Kongetienden var nemlig tillagt Christiania Capitel²⁾. Stiftsdirectionens Erklæring, der for Tiden ikke kjendes, har maaske gaaet i fraaadende Retning, og Sagen blev saaledes først iverksat ved Kirkens Overgang til Elingaards Eier. — Mod sin Sognekirke viste Huitfeldt og hans Frue sig gavmilde, saaledes som det vil sees af følgende Fortegnelse i »Kirkestolen« i Norske Rigsarchiv over deres Gaver, der tildels synes at have staaet i Forbindelse med Begivenheder i Familien, af hvilke i alle Fald nogle ville findes omtalte ovenfor: 1714 forærede de en skjøn Alterdug, 1718 et Alterklæde af gylden Atlask med tykke Guldblommer, 1725 en rød Fløiels Messehagel med Guldgaloner, 1726 to Tinflasker og en stor Klokke, 1732 en skjøn Messeskjorte og et skjønt Tinfad til Funten og i 1734 en Alterdug³⁾. — Ved On sø Kirke laa en af Huitfeldts og hans tvende Fruers fælles Oldefader, Kantsler Jens Bjelke, opført muret Begravelse, i hvilken denne, hans Frue og flere Børn vare bisatte samt desuden forskjellige af hans cognatiske Descendenter, der havde eiet de omliggende, fra ham arvede Herregaarde, saaledes Medlemmer af Familierne Marschalck, Schade, Pultz og Rosenkrantz; gjennem næsten hele det 18de Aarhundrede benyttedes den nu som

¹⁾ Skjødeprotocol No. 1 S. 375—84 i Norske Rigsarchiv.

²⁾ Rentekammerets Copibog og sammes Breve til Stiftsdirectionen i Bispearchivet, begge i N. Rigsarchiv.

³⁾ N. Nicolaysen, Norske Stiftelser III S. 256.

Familiebegravelse for den Huitfeldtske Familie som disse Herregaardes og Kirkens Eier, da Familien Bjelke forlængst havde forladt Norge; først i 1820-Aarene bemægtigede Communen sig uden Ret Gravcapellet, som omdannedes til Sacristi, og lod Kisterne nedgrave paa Kirkegaarden. Lieutenant N. Werenskiold paa Amundrød fik taget en Afskrift af Kisternes Inscriptioner, hvorefter de ere trykte i B. Moes Tidsskr. f. d. norske Personalhist. 1 R. S. 182—98.

En ret værdifuld Eiendom var ogsaa *Kjølberg Bro*. Denne var opført af H. J. Huitfeldt, formentlig ved Aar 1711, paa et Sted, hvor der forhen kun var et farligt Færgested, og havde kostet 309 Rdlr. at anlægge, hvilken Sum blev ham refunderet af Kongen, som derpaa skulde oppebære Bropengene. Broen blev imidlertid atter købt af Oberst H. J. Huitfeldt paa Auction 28 Juli 1732 for 141 Rdlr. Courant, Budet approberedes af Kongen 26 Septbr. og Skjøde udstedtes 25 Novbr. 1732, efter at Pengene vare erlagte i den Norske Zahlkasse 25 Octbr. s. A. Køberen forpligtes til at holde Broen istand og betale den, der opvarter Broen, mod at han fra Begyndelsen af Aaret 1732 nyder Indkomsterne efter den fastsatte Taxt, der dog ei betaales af dem, som reise til Kongens Tjeneste eller med Friskyds. Køberen oppebærer de af Onsø Almue fra Formaals Tid aarlig svarede 8 Skilling af hver Fuldgaard og af de andre à l'advenant. Køberen eller den, han til Broens Opvartning ordinerer, nyder efter Kammercollegii Ordre Frihed til Husnæring uden Consumptions Svarelse. Broen er 146 Sjællandske Alen i Længden og 8 i Bredden med understaaende 7 Kar i Vandet, men da Bakken aarlig udfalder, synes Broen aarlig at ville tiltage og saaledes i Længden at blive 170 Alen. Broen er repareret, saa den kan passere for Sommeren, men vil til Vinteren tiltrænge Reparation¹⁾. — Broen vedblev paa Grund af Bropengene at være en Herlighed for Kjølberg indtil langt over Midten af indeværende Aarhundrede, efter hvilken Tid den tabte mere og mere af sin Betydning, undtagen for de nærmest boende, ved Anlægget af nye Veie og den Smaalenske Jernbane. Her forefaldt 14 Aug. 1814, samme Dag Conventionen til Moss sluttedes, en Træfning mellem Nordmænd og Svensker, hvilke sidste forcerede Broen og trængte Generalmajor Arenfeldts Brigade tilbage.

En Forordning om Havnevæsenet af 16 Septbr. 1735 tillod

¹⁾ Skjødeprotocol No. 14, S. 602 ff. i Norske Rigsarchiv.

Grundeiere at indrette Fortøiningsringe af bestemte Dimensioner og derfor at oppebære de fastsatte Afgifter, nemlig 48 Skilling for Skibe over 100 Læster og 32 Sk. for mindre Fartøier; for Ringenes Brug til Varpning skulde erlægges Halvdelen. Generalmajor Huitfeldt, erklærede selv at ville lade nedsætte Ringe paa sin Grund, og ved en Besigtelsesforretning af Havnecommissionen i Frederiksstad og de derunder sorterende Havne i Aaret 1739 omtales de allerede ved forrige Forretning forefundne nødvendige Jernringe, nemlig to i Krosneslandet og to i Græsviglandet (begge Steder i Onsø Sogn), nedsatte af Generalmajor Huitfeldt som Grundeier, at være i forsvarlig Stand¹⁾.

Under sit lange Ophold i Danmark i Slutningen af 1713 og Begyndelsen af 1714, da han indgik sit andet Ægteskab, besørgede Huitfeldt ogsaa forskjellige andre Sager, der berørte hans Godser og Formuesanliggender. Foruden andre ovenfor omtalte Sager ansøgte han om fornyet Oprettelse af et Ladested i Elinkilen, en Bugt af Christianiafjorden i Nærheden af Elingaard. Kammercollegiet sendte Ansøgningen til Stiftamtmand W. de Tonsbergs Erklæring, der imidlertid, efter at Amtmand N. Werenskiolds Betænkning 30 Decbr. 1713 var æsket, gik Svogeren imod, idet Tonsberg 20 Januar 1714 til Rentekammeret forklarede, at der vel for nogle og 30 Aar siden havde været en Ladeplads i Elinkilen med en særskilt ansat Toldbetjent, men at dette befandtes at være Kongen til Skade og de omliggende Kjøbstæder til Fordærvelse; det var hellere at ønske, at Ladestederne Sogn og Krogstad kunde afskaffes, end at nye bleve anlagte, navnlig af Hensyn til Frederiksstad, der faar sin meste Trælast fra Onsø, hvilket vilde ophøre, naar Udførsel foregik i Elinkilen, idet Bønderne, som fast alle tilhøre Huitfeldt, vilde blive nødte til at sælge ham deres Trælast²⁾.

3 Novbr. 1716 skjænkede Oberstlieutn. H. J. Huitfeldt og hans Frue, Birg. Chr. Kaas, 50 Rdr. til det paa Kolberg-Eie oppe mod Onsø Kirke staaende Hospital eller Fattighus, hvortil Broderen, daværende Oberst Hartvig Huitfeldt, ligeledes skjænkede 50 Rdr.; den samlede Sum skulde indestaa hos H. J. Huitfeldt som Eier af

¹⁾ N. Rigsarch., Statholderskabets Arch., Havnevæsenet søndenfjelds 1742—50; Gamle Docum. vedk. Norges Havnevæsen, No. 17 b, B. 2. No. 490.

²⁾ Stiftets Copibog No. 4 fol. 59 og 65—66 i Norske Rigsarchiv.

Elingaard og sammes følgende Eiere mod at svare 5 Rdlr. i aarlig Rente i to Terminer nemlig til Jul og Paaske til lige Deling mellem de fattige i Hospitalet, hvor fire Personer af ham eller hans Efterfølgere paa Elingaard derhos skulde bevilges frit Ophold. Endvidere skjænkede han dertil aarlig 3 Tønder godt Havremel, Halvdelen at gives til Jul og Halvdelen til Paaske af ham og følgende Eiere af Elingaard. Endelig skjænkede han ogsaa Fattighuset aarlig 30 Læs god Stokkeved, forsvarlig læsset, hvilke Opsidderen paa hans Bondegaard vestre Utne hver Vinter skulde levere Fattighuset istedenfor den Brændeved, han ellers havde at skaffe til Elingaard, hvilket han haaber, at Elingaards følgende Eiere ville lade vedvare. Han forpligter sig og Efterfølgere til at vedligeholde og, om fornødiges, fra nyt opbygge Hospitalets Bygning. Dettes Beboere skulle føre et christeligt og forligeligt Levnet, og til at paase deres Tarv gives Sognepresten i Onsø Fuldmagt saa vel som til at modtage og uddele Pengene til dem. Gavebrevets Original deponeredes hos Sognepresten Hans Omsted. — 11 Novbr. 1717 gjordes et Tillæg til det foregaaende Gavebrev, idet Oberst Hartvig Huitfeldt atter havde skjænket 50 Rdlr., hvorved Renten var forøget til 7½ Rdlr. aarlig; det bestemtes derfor, at der herefter skal være 6 fattige i Hospitalet, af hvilke i det mindste en skal være af nogen Rørlighed for at kunne hjælpe de mere skrøbelige. Med Hensyn til Melet fastsættes som formentlig tjenligere, at det skal uddeles til Jul, Paaske og St Hansdag, hver Gang med en Trediedel. — Til den ovennævnte Sum havde den afdøde Pige Martha Sophia Worm, der havde tjent paa Elingaard til Fruens Opvartning, endnu lagt 50 Rdlr., hvorom Huitfeldt 4 Novbr. 1721 gjorde en Tilføielse paa Gavebrevet. — Endelig henlagde ogsaa H. J. Huitfeldt og hans Frue 4 April 1728 til Fattighuset 30 Rdlr., som Fru Maria Christine Krabbe, sal. Generalmajor Ulrik Christian Kruses Enke, havde betalt for sin Mands og to Børns Bisættelse i Onsø Gravcapel. — Hospitalet bestaar fremdeles med nogle yderligere Gaver af et Par senere Eiere af Elingaard og havde endnu i 1856, som fastsat, 6 Lemmer, hvoraf det ene var et Barn¹⁾. — Uagtet Familien Huitfeldt paa Elingaard saaledes maatte regnes blandt Sognets Velgjørere, vistes der samme saa liden Pietet, at man ikke engang respecterede Gravfreden, men nedgrov dens Kister paa Kirkegaarden uden endog paa nogen Maade at

¹⁾ N. Nicolaysen, Norske Stiftelser, I S. 202—5; III S. 256 f. og 939.

betegne Stedet; samtidig satte man sig, som ovenfor nævnt, uden videre i Besiddelse af det af Stamfaderen Jens Bjelke opførte Gravcapel og forvandlede det til et Sacristi for Kirken, uagtet det selvfølgelig var privat Eiendom og ikke med Kirken overgaaet til Sognet. I Aaret 1875 blev Onsø gamle Kirke fuldstændig nedrevet. Indskrifterne paa de ved denne Leilighed fundne Gravplader, der indsendtes til Rigsarchivet, ere aftrykte i »Personalhistorisk Tidsskrift« I. S. 247—49. Af de 4 Kobberfløie, der fandtes paa Smaataarnene ved Spirets Fod, og som allerede vare solgte til en Metalhandler, bleve de to, der vare bedst bevarede, reddede fra Undergang af Adjunkt M. Arnesen paa Frederikshald og den ene overladt til Rigsarchivet, den anden til nærværende Forfatter, paa hvis Hus i Homannsbyen i Christiania den nu har faaet Plads. Fløiene bare alle Aarstallet 1591 og S(alig) Henrik Brockenhuus's og Fru Dorthe Juels Vaabener og Initialer. Dette Ægtepar eiede nemlig Elingaard i Slutningen af det 16de Aarhundrede og vare Forældre til Kantsler Jens Bjelkes Frue, Sophie Brockenhuus.

Medens Sande Herregaard allerede strax efter Generallieutenant Huitfeldts Død gik ud af de Brockenhuus-Bjelkeske Arvingers Hænder, holdt Elingaard og Kjølberg sig endnu henved en Menneskealder i den Huitfeldtske Slægts Eie, men gik i 1770-Aarene ved Familiens Tilbagegang i økonomisk Henseende for første Gang over i borgerlige Hænder, Kjølberg dog kun for faa Aar, hvorefter Gaarden kom til Familien Werenskiold, der endnu besidder den. Med Tabet af Jordegodserne fulgte for den Huitfeldtske Familie ogsaa Nedgang paa andre Punkter, og den syntes nu uden Modstand at skulle glide over i Borgerstanden, idet heller ikke Ægteskabernes Standsmæssighed længere blev overholdt. Da tilbød Skjebnen endnu engang Slægten Anledning til at indtage sin gamle Plads blandt Danmarks Aristokrati; Geheimeconferentsraad Matthias Wilhelm Huitfeldt til Clausholm forsøgte at overføre sit Fideicommis til sine Norske Slægtninge; Planen strandede væsentlig paa en af disses ustandsmæssige Forlovelse, og de bleve nu enten ganske udelukkede af hans Testamente eller stillede sidst deri. Endnu en Chance tilbød sig, da General H. H. v. Eickstedt døde i Aaret 1801 som sidste mandlige Descendent af Fru Birgitte Christine Kaas's ældste Søster, Fru Edel Cathrine Kaas (gift 1. m. Geheimeraad Valentin v. Eickstedt, 2. m. Viceadmiral Caspar v. Wessel); skjønt Fru Birgitte Christine Kaas, som ovenfor omtalt, ikke egentlig havde indbragt synderligt i det fælles Bo, syntes hun alligevel at skulle bringe sin Sønesøn,

Capitain H. J. Huitfeldt, Formue, idet han nu var nærmeste Arving til det af Farmoderens Broder, General Henrik Bjelke Kaas, i 1766 oprettede Stamhus Kaaseslund, bestaaende af Herregaardene Boltinggaard og Rynkebygaard i Fyn, men ogsaa her lagde hans borgerlige Ægteskab ham Hindringer i Veien. Vel kom han efter adskillige Vanskeligheder i Besiddelse af Stamhuset, men maatte overlade dets Bestyrelse til sin næstældste Broder, hvis uheldige Forvaltning i Forbindelse med de daarlige Tider ansaaes for at gjøre dets Salg nødvendig. Kongelig Tilladelse hertil erhvervedes 1807 mod Substitution af et forholdsvis ringe Pengefideicommis, der endnu indehaves af hans Sønesøn. Vel er Slægtens Tilbagegang ved Hjælp af dette Fideicommis til en vis Grad forsinket, men er derfor lige uundgaaelig; under yderligtgaaende demokratiske Forhold kan et Fødselsaristokrati ikke bestaae; der respekteres kun Pengearistokratiet.

Til Oplysning om de ovenfor omtalte Slægtskabsforholde og Arvegangen for de nævnte Herregaarde vedføies en Stamtavle over Hr. Hafthor Jonssøns og Fru Agnes Haakonsdatters ligebyrdige Descendents, der dog paa mange Punkter er standset med en Henvisning til Stamtavler, der ere udgivne i Trykken. For den Huitfeldtske Families Vedkommende er Stamtavlen selvfølgelig udførligere paa Grund af Anledningen, hvori den fremkommer.

Efter at den foran meddelte Biographi af Fru Birgitte Christine Kaas, Generallieutenant H. J. Huitfeldts anden Frue, allerede var færdigtrykt, er der fremkommet et hidtil ukjendt Digt fra hendes Haand, hvilket af kgl. Fuldmægtig Th. Boeck, til hvis betydelige Samlinger det nylig er indkommet, er skjænket Forfatteren heraf til et Supplement til det tidligere aftrykte. Digtet, der er skrevet med Forfatterindens egen Haand, er foranlediget ved Grev Christian Rantzows Afrejse fra Norge, hvor han havde været Statholder siden 1731, og hvorfra han 1739 blev forflyttet til Stiftamtmandskabet i Fyen, hvor flere af hans Godser, og navnlig hans Residents Brahesborg vare beliggende. Medens de ovenfor meddelte Digte, der ere skrevne i kortere Verslinier, i Almindelighed flyde let og correct, er dette ikke i samme Grad Tilfældet med det her meddelte, hvis Alexandriner synes at være faldne Forfatterinden noget

vanskeligere og derfor have foranlediget flere Brud paa Prosodien. Poemet, der imidlertid vistnok fortjener at trykkes, er saalydende:

Een Norsks(!) afmatted Poët | Till Kiende giver her ved | Med
taare blandet bleck, Norges uformodentlig forlis | Ved | Voris Brafve
Stadholder | Den Høy Welbaarne Hr. Gref *Christian Rantzau* | Med
sin | Naadig og Dydefuld Græfinde¹⁾ | af Deris Græfvelig Excel-
lence | Og | Naadige Fru Græfindes | allerhørsomste | troforplichteste
tiennerinde | Birgitta Christina Kaas | Ellingaard d. 30 Majj | 1739.

Du stackels *Norges land*, Kort tid dig var bescherret

Vor Brafue *Stadholder*, med dydig *Fru gemahl*

Af hver Erlig *Norman* de Elschet er og æret

Syf aar vel holdes for, at være et fuld tall

Mens syf aar ald for Kort, at hafue En *Stadholder*

Hvis flid lyst og attraa, som en tro *Kongens* Mand
Ham meeget arbeid og besværlighed forvolder

At kunde faa alting udj saa god en stand
Som hans troschab og flid, det ynschete og vilde

Er det ey et stort tab for dette helle land
Misundelse hvorfor vill du *Norge* saa jlde

Vj miste schall saa snart, saa braf og vittig Mand
Hvor faar du Magen til Gref *Rantzau* os at sende

Sørg Store Gud for oss vj faar saa gaat igien.

Du Landes tarf og trang best ved forstaar og kiender

Vj høyt behøfuer Een som Bruger Mund og Pen
For dette stackels land til opkomst flor og Nøtte

Gref *Rantzau* med gemahl i hver Mands Minde staar
Jndpræntet fast, som i En *Marmors* ære *Støtte*

Hos Mig og Mine de aldrig af Minde gaar
Min underdanig tack, med taare bleck beblandet

Aflæger ieg her ved, for mig og mine med
For all beviste gunst og godhed uforandret

Gref *Rantzau* med gemahl i ofuerflødighed
Beteet har altid, mod os fra første stunde

Jeg blef saa lychelig og dem i *Norge* saa
Saa lenge Himmelen os livet vill forunde

Vj yde schall vor tack som aldrig glemmes maa
Hr *Stadholder* blif ved, med naadig Fru Græfinde

At *conservere* os, deris Gevaagenhed

¹⁾ D. e. hans anden Frue Eleonore Hedevig v. Plessen, f. 1708, † 1770.

Lad mig og Mine dog, altider hos dem finde
J deris *grace* og amindelse et stæd
Gud lad dem mange aar med velstand sundhed glæde
Henleve deris tid, fornøyet uden Sorg
Gud pryde deris huß og græfuelige Sæde
Med Naade lyche held, *Du Deyllige Brasborg.*
